

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

A

VYSOKÁ EKONOMICKÁ ŠKOLA V PRAZE

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj rodiny v kontextu společenských změn

Cesta životem v rodinné kronice

Vypracovala: Dušková Eva

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Olga Vaněčková

Studijní program: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: 31. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31.3.2013

Podpis

Děkuji PhDr. Olze Vaněčkové za trpělivost, cenné rady a připomínky při psaní práce. Největší díky patří mým předkům živým i mrtvým, za všechno čím byli a co po sobě pro nás zanechali.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou rodiny v první polovině 20. stol, tak jak byla zachycena v autobiografických denících přímého účastníka – mého pradědy. Společenské a politické události tohoto období, zapříčinily řadu změn, které ovlivnily fungování rodiny a její následný vývoj. Vzhledem k obsáhlému rodinnému archívu a širokému tématu, je práce zaměřena na plnění funkcí rodiny v průběhu jejího vývoje. Jedná se o rodinu tradiční, vícegenerační a změny, které se v rodině odehrávaly po stránce pedagogické, sociální i psychologické nám nejen ověřují pravdivost teoretického pojetí problematiky, ale vytváří tak dokonalou představu o vztazích uvnitř rodiny, které ve velké míře ovlivnily kvalitu života další generace.

Klíčová slova: rodina, generace, funkce rodiny, rituály, rodičovství, výchova.

ABSTRACT

The thesis deals with family issues in the first half of the 20th century as depicted in the autobiographical diaries of a contemporary, my Great Grandfather. . The social and political events of this period brought about a number of changes, which influenced the functioning of the family and its subsequent development. With regard to a comprehensive private family archive and the broad range of the topic, the work focuses on the role of the family over the course of its evolution. It is a traditional multigenerational family and the changes which were taking place in it, pedagogically, socially and psychologically, not only verify the theoretical concept of the issue, but they also give a perfect idea of the internal family relationships and their considerable impact on the quality of the next generation's life.

Key words: family, generation, family role, rituals, parenthood, education.

OBSAH

I. ÚVOD	7
II. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Rodina	8
1.1 Pojem rodina	8
1.2 Vývojový cyklus soužití v rodině a manželství	10
2. Funkce rodiny	12
2.1 Přímá ekonomická funkce	12
2.2 Reprodukční funkce	13
2.2.1 Rodinné rituály	13
2.2.2 Rodičovství	14
2.3 Emocionální a vztahová funkce	16
2.3.1 Pojem generace	17
2.3.2 Mezigenerační vztahy	17
2.3.3 Mezigenerační konflikt	18
2.3.4 Domov	19
2.4 Socializačně -výchovná funkce	19
2.4.1 Výchova v rodině	20
2.4.2 Sociobiologie rodiny	21
2.4.3 Kulturní kapitál	22
2.4.4 Mezigenerační přenos výchovných stylů	23
3. Rodina ve 20. stol.	25
3.1 Tradiční rodina	25
3.1.1 Ekonomická funkce	27
3.1.2 Reprodukční funkce	27
3.1.3 Emocionální a vztahová funkce	28
3.1.4 Socializačně -výchovná funkce	28
3.2 Socialistická rodina	29

4. Shrnutí	33
III. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	34
1. Cíl výzkumu	34
2. Základní výzkumné otázky	34
3. Metody výzkumu a zpracování	35
3.1 Narativní přístup v metodologii kvalitativního výzkumu	35
3.1.1 Přesnost autobiografických vzpomínek.....	35
3.2 Sběr dat a předvýzkum	36
4. Analýza a interpretace.....	38
4.1 Socializačně-výchovná funkce	38
4.2 Reprodukční funkce.....	45
4.3 Ekonomická funkce	57
4.4 Emocionální a vztahová funkce.....	60
5. Shrnutí	63
IV. ZÁVĚR	64
V. LITERATURA.....	65
PŘÍLOHY	68

I. ÚVOD

...až já budu velká, bude ze mě selka... přišla válka – první, druhá, rok 1948 a moji prarodiče z obou stran mých rodičů byli donuceni v rámci kolektivizace venkova vložit svůj majetek do JZD, abychom si v duchu tehdejší ideologie byli všichni rovni. Dříve ekonomicky dostatečně silní sedláci tvořili elitu venkova, nezávislí, soběstační, díky této přirozené autoritě jim bylo umožněno působit politicky na úrovni obce na veřejný život, jejich rozhodovací pravomoc byla opodstatněná právě díky jejich ekonomickému přínosu pro společnost.

Rudá vlajka vydržela vlát 40 let, rodina přestala ekonomicky fungovat, tak jako dosud, přišli jsme o zaměstnání, které se tradovalo, dědilo po staletí. Bylo spjato s místní krajinou, tak jako s rodinou a tedy celou společností na úrovni celého státu. Kola se zastavila a vývoj rodiny dostal náraz a následný zpětný chod. Mluvíme-li o zašlé slávě v mnoha jiných souvislostech, je nabíledni vzpomenout právě tyto sedláky ze všech zapadlých koutů a samot. Nemusí to být jen osobní dluh vůči příkoří v minulosti, ale především nedoceněný význam pro současnost, pro dobu postmoderní, jak ji nazýváme, kdy jejich životní strategie, zvládání zátěže, uspořádání majetkových vztahů, nás dnes zanechává v údivu i úctě. Společnost a tedy i rodina se do dnešní doby nebyly schopni s touto minulostí vyrovnat, zřejmě pro ten obrovský nepoměr ztrát a zisků, které ji v uplynulém vývoji postihly. V mezích a cestách v božích mukách, je cesta za minulostí zřetelná, ale porozumět a přijmout tuto minulost je mnohem složitější.

Skutečné příběhy - neznám více dojemný příběh, než je každodennost všedního dne obyčejného člověka (kulisy a oblečení jsou nepodstatné), protože tady je všechno: pohled shora i z úplného dna, prohnutá záda v milostné extázi, neodžitá emoce a babské rady na bolest, konflikty a traumata. Nevratnost času, vztek, odpor a vzdor, podané ruce, opakované chyby, očekávání, prázdnota gest i slov, lhaní a nalhávání, sevřené rty, vina a odpuštění. Ocítáme se na hraně se zákonem a vlastním svědomím, s (ne)odpovědností za své blízké a dny příští, jsme nerozhodní, nejistí nutností volby mezi pannou, nebo orlem – neustále ... v okamžiku se z přátel stávají zrádci, z milenců zbabělci a z dětí sirotci.

Příběhy lidí, ve kterých vidíme i dnes podobnost s osudem svým nebo svých blízkých. ... okamžiky, kdy Vás emoce naprosto svážou a přetrvávají, a když se zdá, že odezněly, vrátí se zas... není nutné shlédnout časosběrný dokument, nebo film z konce války...sedíte o trochu déle když přejdou titulky, ale v tomto případě jsme v úplně jiném multiplexu – to já jsem součástí příběhu a pořád se točí: stoupnu si bosa na kamenné prahy před venkovským stavením, stojím vzpřímeně, jsem napnutá a ostražitá, ruce mám zabořené v kapsách, čekám - dříve nebo později to přijde, stojím tam sama. Ještě než křečovitě zavřete oči, začne vás mírně pálet v nose, začnete si mnout čelo, pomalu z tohoto bezděčného pohybu přejdete na oči, kořen nosu a obočí, schoulíte a stočíte se skoro do klubíčka, zakryjete si celou tvář a tiše, tiše potichu do sebe pláčete... utřu si nos, sednu si, přimhouřím oči proti slunci a jste tam...cítíte seno, hnůj i déšť, vůni tabáku, kafe a jablek, slyšíte hlasy, klepání kosy, bzučení včel, křik dětí a když je večer, slunce už nesvítí cítíte tu bolest pořád: odříkání, hrdost, zimu, stáří, dětství a mládí, které tak hrozně rychle uteklo... ale už nejste sám - jsme spolu a vím, že až se nadechnu a budu muset odejít - patřím sem.

Dnes už jsem velká holka a profesně se ze mě selka nestala, ale jinak? Jinak ji v sobě nezapřu.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

1.1 Pojem rodina

Rodina na pozadí lidských dějin, její proměnlivá struktura, velikost, práva, povinnosti a vzájemné postavení členů této society, to jsou nevyčerpatelná témata pro výzkum v sociálních vědách, tedy i v sociální pedagogice. Člověk žil ve všech svých vývojových stupních a dějinných obdobích v sociálních skupinách různých velikostí a struktur. Dříve stejně tak, jako dnes mu tyto malé sociální skupiny umožňovaly žít v konkrétních klimatických, kulturních, hospodářských a politických podmínkách. Od prostého boje o přežití v tlupě k dnešní sociální stratifikaci a vymezení sociálních rolí prošla rodina spolu s lidstvem dlouhým vývojem.

Vše má svá pro a proti. „*Rodina a manželství jsou kulturně a historicky relativní, proměnné útvary*“ (Horský, Neligová, 1997, s. 5)

Monogamní párová rodina založená na manželství jednoho muže, jedné ženy a jejich dětí, je dnes typickým kulturním mikroprostředím velké části světa. Její počátek je ztracen hluboko v dávné historii lidstva v době, kdy krajem putovaly za obživou tlupy sběračů a později lovců. Skupinový život v tlupě umožňoval snadnější získávání potravy a poskytoval ochranu před vnějším drsným prostředím. „*Šlo o přirozený způsob života naplněný uspokojováním základních biologických a sociálních potřeb člověka na úrovni výrobních vztahů postavených na pouhém kořistění z přírody. Tento společenský vývoj trval miliony let.*“ (Ševčíková, 2006, s. 14).

„*Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity*“. (Národní zpráva o rodině, MPSV, 2004, s. 9).

Známe také pojem neúplná rodina - tedy rodina jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi. Biologická rodina je rodinou, ve které jsou děti biologickými potomky rodičů. Oproti tomu rodina náhradní je rodinou, kam byli děti umístěny, protože jejich biologická rodina neplnila některé z důležitých funkcí nebo zcela chybí.

Sociologické pojetí rodiny nám nabízí Josef Alan, který přirovnává rodinu k „přírodnímu jevu“, který se vyvinul díky biologické potřebě člověka, jedná se tedy o určitý sociálně-historický reprodukční „*mechanismus*“. (Alan, 1989, s. 263)

Ivo Možný definuje rodinu jako „*nejvýznamnější nomickou instituci*“, která je „*místem, kde naše konstrukce sociální reality nabývá svých základních obrysů: v rodině se neustále definuje a redefinuje sociální svět, formují hodnoty a ustavují cíle jednání.*“ (Možný, 2006, s. 277)

Podle Oldřicha Matouška je rodina „*Základní jednotkou každé lidské společnosti, která jedinci umožňuje vrůstání do jeho kultury a společnosti... Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává... a jež orientuje dítě na určité hodnoty.*“ (Matoušek, 1997. s. 8)

Specifický náhled na rodinu podává Zdeněk Matějček (1994), který definuje rodinu a rodičovství z perspektivy samotného dítěte. Tento autor všeobecně popisuje rodinu jako „nejstarší lidskou společenskou instituci...“, která „vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu (k tomu ostatně není třeba rodiny), ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat na život.“ Zajímavostí u Matějčka je, že pohlíží na rodinu především z pohledu dítěte - jak vnímá rodinu dítě, jak by rodinu definovalo právě dítě samo. Dochází tak k názoru, že pro dítě nejsou vnější znaky rodiny příliš důležité, ale potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém, přijímajícím. Dodává pak také, že rodina je „modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a jimž bude poměřovat všechny vztahy další, do nichž samo vstoupí.“ (Matějček, 1994, s. 15 - 16)

Podobně jako Matějček mluví o rodině J. Odehnal, který říká, že „Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“ (Výrost, 1998, s. 304) Definice rodiny se liší pouze v úhlu pohledu různých autorů, ale podstata rodiny zůstává stále stejná.

Podle míry naplňování svých funkcí lze rodiny rozdělit na tři typy. První typ, rodina funkční, naplňuje vhodně všechny funkce a nemá tedy žádné zjevné problémy. Rodina dysfunkční se sice potýká s potížemi v plnění funkcí, ty ale zásadním způsobem neohrožují rodinný život a vývoj dítěte. Třetím typem je rodina afunkční (problémová), jež selhává v plnění i těch základních úkolů, což má vážný negativní vliv jak na dítě, tak na celou rodinu. (Kohoutek, 1998, Kraus a Poláčková, 2001)

1.2 Vývojový cyklus soužití v rodině a manželství

Celkový pohled na soužití v rodině je pohled na změny v celém časovém kontextu existence určité rodiny, označujeme jej jako cyklus soužití v rodině. S významnými

změnami v soužití rodiny souvisí také manželství a úkoly, které je třeba splnit v určitém časovém úseku. Nejčastějším podnětem k těmto změnám jsou děti – narození, jejich příchod do rodiny, odchody z domova, jejich růst a vývoj.

Tabulka 1. Vývojový cyklus soužití v rodině

VÝVOJOVÁ ETAPA	UDÁLOST/SITUACE	PŘÍBLIŽNÁ DOBA TRVÁNÍ
<u>předmanželské (s) párování</u> hledání vážná známost	(zasnoubení) sňatek	1-2
<u>mladý bezdětný pár</u>	začátek soužití (nar. prvního dítěte)	1-2
<u>rodina s malým dítětem</u> symbiotická a batolecí fáze post-symbiotická	(žena končí MD) nejmladší dítě jde do školy	3-6 (6-8)
<u>rodina se školáky</u> (děti do puberty)	dítě v pubertě	7-9 (9-11)
<u>odpoutávání a vylétávání z hnízda</u> rodina s dospívajícími dětmi odcházení potomků z rodičovského domova	(nejml.) dítě odchází sňatek (nejml.) dítěte	
<u>prázdné hnízdo</u> zralý pár stárnoucí pár	odchod(y) do důchodu/oba v důchodu úmrtí jednoho	a dále

Vývojový cyklus soužití v rodině a manželství (Plaňava, 2000, s. 144)

Tabulka 2. Věková struktura partnerů při prvním sňatku (ČSSR, v %)

Rok	Svobodní muži	Svobodné ženy
-----	---------------	---------------

Průměr let	do 24	25-29	30 a více	do 19	20 - 24	25 a více
1930	39,4	42,4	18,2	26,4	40,4	33,6
1950-53	47,9	36,0	16,1	41,5	35,6	22,9
1960-64	66,7	26,0	7,3	40,2	47,3	12,5
1970-74	71,6	21,9	6,5	34,8	54,1	11,1
1980-84	65,6	26,9	7,5	35,9	50,1	14,0

(Demografická příručka, s. 132-133, údaje po r. 1980 – Pohyb obyvatelstva ČSSR in Alan 1989, s. 272)

2. Funkce rodiny

2.1 Přímá ekonomická funkce

Rodina je důležitou ekonomickou jednotkou ze dvou hlavních důvodů. Její členové se aktivně zapojují do výrobního procesu, popřípadě ve spolupráci se školskými zařízeními připravují své potomky pro tuto roli. Druhým důvodem je to, že rodina sama je spotřebitelem hmotných i duchovních statků společnosti. Tedy zajišťuje ekonomický obrat (vytváří i kupuje zboží a služby).

Výrazným činitelem je v této oblasti kvalitní vzdělání, které má vliv na sociálně-ekonomickou situaci příští rodiny i celé společnosti. Celostátní či celosvětové ekonomické krize postihují rodinu např. ztrátou zaměstnání otce nebo matky nebo zvyšováním životních nákladů.

První ekonomie, kterou naše společnost znala, byla rodinnou ekonomikou, protože vlastnictví bylo produkováno a konzumováno v rodinách. Původ slova RODINA v indoevropských jazycích ukazuje na její ekonomický základ. Po staletí odkazovaly vztahy v rodině téměř výlučně k vlastnictví a autoritě, nikoli k lásce. Staří Řekové používali pro rodinu slovo OIKOS. Toto slovo však označovalo též majetek a také bydliště. Do moderních jazyků se z něho vyvinulo slovo ekonomie. Aristoteles říká, že rodina (OIKOS) sestává ze tří elementů: mužského, ženského a služebného. Latina pak zavedla slovo FAMILIA, které převzaly germánské a románské jazyky jako označení pro rodinu. Římané

ovšem nepoužívali toto slovo pro označení pokrevních vztahů, nýbrž pro všechnen majetek domácnosti – pole, dům, peníze, otroky. (Možný, 2006, s. 175)

2.2 Reprodukční funkce

Plození dětí a jejich výchova, byla po staletí pokládána za samozřejmost. V dětech se společnost reprodukuje a každá systémová změna v socializačních procesech vnáší fatálně změnu do kultury v příští generaci. Dítě bylo jistým kapitálem, který se později zúročil. Potřeba účelné reprodukce byla nadřazena sexualitě. Pouze manželský sex je legitimní.

2.2.1 Rodinné rituály

Během vývojového cyklu rodiny je význam rodinných rituálů neopomenutelný. Uvádím jen stručný přehled tradičních rituálů, které probíhaly při přechodu z jedné etapy do druhé. Rituály se napříč kulturami navzájem podobají nebo jsou shodné, protože jejich účel je stejný.

Z pohledu sociologie rituály stmelují celé skupiny. Všichni zúčastnění mají společné duševní rozpoložení, neboť sdílí stejné obsahy a pocity. Rituály hrají podstatnou úlohu také z hlediska sociální kontroly. Účast na nich je závazná a člověk, který se obřadu nezúčastní, je vyřazen z jeho vlastní kultury. Psychologové upozorňují na význam rituálů při přechodu člověka z jedné etapy života do druhé, které byly běžnou součástí života v kulturách se silnou tradicí, u přírodních národů i v naší minulosti. Jejich absolvování znamenalo podstatnou změnu společenského postavení a předepsaného způsobu života. Říčan (2004) poukazuje na význam těchto obřadů z hlediska biodromálního vývoje a připomíná, že jejich chybění může být nedostatkem našeho způsobu života. Vyzdvihuje úlohu iniciačních rituálů v tradičních společnostech, kde rituály pomáhaly člověku absolvovat nezbytnou vývojovou proměnu tím, že ji pochopil a aktivně se jí zúčastnil. Plaňava (2005) je zastáncem především ceremoniálů rodinných, které posilují stabilitu soužití a zároveň upevňují vztahy v rodině.

- *Těhotenství a porod*
- *Narození a dětství*

- *Zásnuby a svatba* - Svatba tvoří nejbohatěji rozvinutou skupinu obyčejového obřadního cyklu. Slučuje obřadní úkony a obyčejová jednání, náboženské představy, právní normy s projevy tradičního folklóru a jinými projevy hmotné kultury (Frolec, 1983). Schéma přechodových rituálů, které se uplatňuje při sňatku a zasnubách, je o něco složitější než při jiných obřadech. Zákonnou podmínkou pro uzavření sňatku bývá většinou fyziologická dospělost. Zásnuby jsou pomezním obdobím a u mnoha národů tvoří nezávislou část svatebních obřadů. Gennep (1997) zdůrazňuje kolektivní ráz slučovacích rituálů a vidí svatbu, jako čistě sociální akt. Společenství mají zájem na určitém materiálním vypořádání, neboť přicházejí o pracovní sílu a „vykupování“ ve formě šperků, šatů a jiných výhod je pro ně kompenzací za její ztrátu. Důležitým rituálem je „vykoupení“ volného průchodu do nového bydliště, což může být do určité míry považováno za odlučovací rituál. Oženit se nebo vdát znamená nejen vyměnit společnost dětí za společnost zralých lidí, ale také přechod od jedné rodiny ke druhé, z jednoho klanu k jinému, což může být spojeno se změnou místa pobytu.
- *Pohřební obřady* – patří k nejstarším kulturním projevům. Říká se, že člověk se stal člověkem tím, že začal pohřbívat své mrtvé. U pohřebních obřadů převládají pomezní rituály, přestože by se mohlo zdát, že budou dominovat ty odlučovací. Truchlící jsou vyčleněni z běžného života a po různě dlouhém období smutku přichází jejich opětovná integrace. V době smutku a truchlení se příbuzní nachází mezi světem živých a světem mrtvých. Tato doba je tím delší, čím byl vztah k zemřelému užší nebo čím bylo společenské postavení zesnulého vyšší. Hostiny po pohřbu jsou přijímacími rituály, přičemž jejich úkolem je navázat mezi pozůstalými a někdy i nebožtíkem pouto, které bylo smrtí rozbito.

2.2.2 Rodičovství

Vzhledem k tomu, že rodičovství dělíme na biologické a psychologické (Matějček, 1999), tak dokonce i jedinci, kteří se rozhodnou dát své dítě do adopce zůstávají rodiči biologickými. Naopak manželé, kteří nemohou mít vlastní dítě (tudíž se nemohou stát rodiči biologickými) a osvojí si dítě cizí, jsou rodiči po stránce psychologické. Rodiče,

kteří zplodí dítě a pečují o něj, jsou rodiči jak biologickými, tak i psychologickými. Z toho vyplývá, že rodičovství biologické a rodičovství psychologické nemusí být a v takzvané normální rodině nejsou v rozporu.

Biologické rodičovství je role, kterou jedinec získává za početí dítěte, jeho donošení a následný porod. To, že žena je biologickou matkou dítěte, které následně anonymně odložila do babyboxu nebo kdekoliv jinde, pro dítě téměř nic neznamená. Dítě totiž považuje za své rodiče ty, „kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice.“ (Matějček, 1994, s. 16) Z toho plyne vyšší důležitost rodičovství psychologického, protože, ač se to nemusí zdát, může být samotné psychologické rodičovství pro rodiče někdy problém.

Nejvýznamnějším přechodem v rodinném vývojovém cyklu je přechod k rodičovství. Je to zároveň patrně nejvýznamnější přechod v našem životě.

- dochází k němu pod silným kulturním tlakem, působícím zejm. na ženu. Sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím. Celoživotně bezdětná žena naráží na nevyslovenou, ale tiše v jejím okolí přítomnou otázku: nechce, anebo nemůže mít děti? Anebo chce a mohla by, ale nikdo nechce mít dítě s ní?
- Přichází **mimovolně**. Dítě může být počato i neplánovaně. Skoro po celou druhou polovinu dvacátého století bývala v českých zemích víc než každá druhá nevěsta těhotná
- **Zlomový přechod**. Nepředchází mu žádné přípravné období. Dítě, které tu dosud nebylo, tu jednoho dne je. Těhotenství připravuje ženu na mateřství fyziologicky, nikoli však sociálně. Doby, kdy na mateřství připravovala ženu i opakovaná zkušenost s tím, jak přicházeli na svět její četní sourozenci, jak se chovali a jaké nároky kladli na své okolí jako kojenci a nemluvňata, jsou pryč.
- **Mateřstvím** (v jakékoli době) dochází k enormnímu nakupení povinností ženy, která dochází k názoru, že se stala zdrojem „otroctví“, stavu, v němž celková závislost na své roli „strážkyně domácího krbu“ mění přechodem do role matky na sociální závislost nikoli na manželovi, ale na své situaci. Dítě vzdaluje ženu i od manžela, který pokračuje ve svém životním rytmu, jako dosud. (Alan 1989, s. 298)

Zastáváním rodičovské role se často rodiče přibližují vlastním rodičům, vyrovnávají se jim a začínají rozumět jejich chování a postojům (Vágnerová, 2007). Najednou vidí svět jejich očima, uvědomují si zodpovědnost, kterou nesou za své dítě a strach, který pociťují. Zajisté může dojít i k přehodnocení vlastních odmítavých postojů k dřívějšímu chování vlastních rodičů, nastanou-li situace, ve kterých se mladý rodič zachová stejným způsobem.

2.3 Emocionální a vztahová funkce

Poskytování kladného citového zázemí, pocitu bezpečí a jistoty svým členům. Lásky, pozornost a uznání ze strany rodičů je podle Matějčka rodina nezastupitelná instituce. Destruktivní chování, neschopnost spolupráce jedince, odlišná hodnotová orientace či slabá vůle to jsou jen některé důsledky psychické deprivace, ke které může v rodině dojít, pokud dlouhodobě nedochází k uspokojování těchto potřeb.

V rodině více než v kterékoli jiné malé skupině je důležité udržet všeobecně vysokou úroveň vzájemné lásky. Emoce v rodině však musejí být velmi přesně sociálně regulovány. Základem je láskyplné pouto mezi ženou-matkou a mužem-otcem, kteří stojí v čele rodiny (Haškovcová, 2010, s. 53).

Většina odborníků se shoduje v názoru, že v této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná a naopak, pokud je rodina disfunkční, je právě tato oblast nejvíce zraňující. V rodinách dysfunkčních je to právě oblast emoční, která nejvíce zraňuje a je nejhlouběji postižena. Stále zřetelněji se ukazuje, jak významnou roli sehrávají emoce v procesu socializace.

Rodina poskytuje všem svým členům uspokojení řady potřeb. Mezi jinými potřeby podpory, pomoci a přijetí, potřeby společných rituálů, společných plánů apod. Odpočinek a obnovování tělesných a duševních sil (zastaralé pojmenování) patří k rostoucím funkcím rodiny. Dnes ji můžeme přiřazovat k emocionální. Rodina, potažmo domov plní důležitou roli kompenzačního prostředí proti světu profesních povinností, požadavků a nároků. Proto, aby rodina plnila uvedené funkce, je třeba přítomnosti všech jejích členů. Vzhledem k dítěti tedy hlavně obou rodičů. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá a snad ani nemůže projít bez následků. Pokud je

rozpad rodiny neodvratitelný, je třeba udržet vztahy mezi oběma rodiči a dítětem na nejvyšší možné úrovni, aby zůstalo zachováno co nejvíce z výše zmiňovaných funkcí.

2.3.1 Pojem generace

Pojem generace ze sociologického hlediska zní: „*Seskupení příbuzných věkových skupin nebo ročníků, které prošly socializačním procesem v podobných historických kulturních podmínkách.*“ (Jandourek, 2001, s. 90). Podle této definice můžeme považovat za jednu generaci například skupinu vrstevníků. Za odlišné generace můžeme naopak považovat například prarodiče, rodiče a děti.

Jako synonymum pojmu generace bývají nejčastěji používány také pojmy pokolení nebo vrstevníci. Také skupina osob spojených dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívajících podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách může vytvářet generaci. Pojem pokolení je v genealogickém významu chápán úžeji jako rodový soubor osob, které mají společného otce. Jeho členy jsou synové a dcery jednoho otce.

Nejčastěji se považuje za dobu trvání jedné generace asi 25-30 let. Tento údaj se však u různých autorů liší, podle toho, z jakých údajů vycházejí (např. věk ženy při prvním porodu, věk ve kterém se člověk stává ekonomicky aktivním apod.

Každá nová generace není vymezena jen sama o sobě, ale vymezuje se také vůči generacím předcházejícím. Často se úmyslně snaží odlišit (např. módou, hudbou, způsobem trávení volného času...).

V biologickém smyslu označuje pojem generace „soubor potomstva rodičovských jedinců žijících v urč. časovém období a realizující celý vývojový cyklus: jarní, podzimní (Kraus 2005)

2.3.2 Mezigenerační vztahy

Vztah mladého a starého člověka asi často přináší řadu konfliktů, rozporů, nepochopení a někdy možná hořkosti. Setkáváme se často s názorem, že stárí v minulosti

bylo chováno ve větší úctě, ale jistě i tehdy vznikala řada problémů, nedorozumění a pokřivených vztahů. V mnohých případech, nejde jen o střet generací, ale o střet různých lidských povahových rysů, nedostatek empatie, komunikace a dalších problematických vazeb na okolí, který se v pozdějším věku díky malé časové vytíženosti, více projeví.

Každá generace prošla jinou zkušeností a v našich podmínkách velmi častá trojgenerační zemědělská rodina minulosti opravdu nebyla rájem na zemi. Model mezigenerační výměny a tolerance je tedy do dnešních dní značně idealizován. Báje propojení generací mělo svůj konkretizovaný obsah: děti přejímaly do svého kodexu chování i jednání vůči svým rodičům i prarodičům. Bezděčně se učily jak pečovat o staré v dobrém i zlém.

Lucie Vidovičová a Ladislav Rabušic (2003) vidí v dobrých rodinných mezigeneračních vztazích základ pro budování dobrých mezigeneračních vztahů v celé společnosti a pro pozitivní postoj ke staré generaci jako takové. Mezigenerační vztahy rodinné jsou založeny na úzkém osobním a intimním soužití a participaci na sdíleném životním stylu. Je zřejmé, že vztahy k seniorům vypěstované v rámci socializace jedince v užší rodině pak ovlivňují vztahy k jiným starším a starým osobám i mimo rodinu. Ve svém důsledku to pak vede k tomu, že tyto primární vztahy jsou základem širší percepce a kooperace mezi generací osob mladších a generací seniorů v celé společnosti.

2.3.3 Mezigenerační konflikt

Místem vzniku mezigeneračního konfliktu je střet různých postojů, názorů, hodnot, způsobu života a dalších specifík různých generací. V užším pojetí bývá často chápán jako opoziční chování mladé generace vůči starým zaběhaným pořádkům a normám. Pod pojmem mezigenerační konflikt si nejčastěji představíme konflikty mezi dětmi a rodiči, které přímo nebo nepřímo zapříčiňuje různý věk. Takovéto konflikty však vznikají i přes jednu nebo dvě generace (mezi vnuky a prarodiči apod.). Sociologové se v názorech na toto téma různí. Někteří z nich považují mezigenerační konflikty pouze za uměle vytvořený konstrukt, který nemá reálný základ. Některá z forem věkového/generačního konfliktu je pravděpodobně přítomna ve většině společností, nabývá ale různých forem a intenzity. (Vidovičová,2008)

Souhrnně lze říci, že dnes generace o sobě málo vědí. Většinou spolu žijí jen rodiče a jejich děti. Prarodiče už jsou vzdálenější a děti s nimi nepřijdou tak často do kontaktu. Také např. společná práce, která dřív lidi spojovala, dnes chybí. Odchodem do důchodu je senior oddělen od zaměstnání, kde se setkával s ostatními lidmi. Tím, že chybí společný život, chybí také poznávání se, komunikace, sdílení společných zážitků a předávání informací či zkušeností.

2.3.4 Domov

Na domov lze nahlížet z několika perspektiv: metaforické přirovnání k místu, kde odkládáme masky (Mrkvička, 1984, s. 46) je domov v symbolickém významu, ale i domov jako fyzické místo, domov jako vyvinutý rytmus, domov jako sociální vztah, či domov místo identifikace sebe a druhých. Prostor je tedy pro sociologii zajímavý, ne jako pouhé geografické pozadí lidské existence, ale jako podmínka pro interakci člověka ve společnosti. Je tedy nezbytné opustit definici domova jako striktně geograficky lokalizované místo, a je nutné propojit pojem domova v širším významu.

V této souvislosti nabývá na významu i proměna charakteru bydliště: V roce 1921 žilo v obcích do 2 tis. téměř 57% obyvatel, v r. 1980 jen 27,4 %, v obcích nad 100 tis. 11,6%, r. 1980 – 50,8%. V důsledku industrializace poklesl navíc i podíl lidí pracujících v lesnictví a zemědělství z 33% (1920) na 9% (1980). Samo venkovské prostředí se díky modernímu typu zástavby výrazně „urbanizuje“, za posledních 20 let poklesl podíl bytů v rod. domech ze 67% na méně než 50% a podíl osob bydlících v RD ze 70% na 52%. Souhrnně můžeme říci, že dochází k nadvládě městského typu bydlení a spolu s ním i specif. sídlištní život a způsob života naší společnosti (Alan 1989, s. 104).

2.4 Socializačně -výchovná funkce

Rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Funguje jako regulátor nežádoucích činností. Rozhodující úloha ve výchově je svěřena rodičům, kteří mají být svým příkladem (chováním a jednáním) vzorem pro své děti. Rodiče odpovídají za harmonický rozvoj svých dětí. Zákon jim ukládá pečovat soustavně a důsledně o výživu,

chování a jednání svých dětí. Společnost pak dbá, aby rodič mohl řádně vykonávat práva a povinnosti při výchově dětí (může se dovolávat v případě potřeby pomoci školy, obce, soudu aj. státních orgánů a organizací).

Výchova obecně a rodinná výchova zvláště zahrnuje nepřehledné množství událostí, forem, dílčích prostředků, metod a postupů. Jedná se o celkové výchovné působení na dítě, celkovou interakci a komunikaci dospělých s dítětem (Čáp, 1997) souhlasí i s jinými autory, že ve stylu výchovy je klíčový emoční vztah.

„Způsob jakým se lidé k sobě v rodině navzájem chovají, je patrně důležitější než styl výchovy, který rodiče víceméně vědomě přejímají, ale který je zastíněn jejich skutečným vztahem k dítěti i vzájemným manželským vztahem“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 220) Výchovu dětí je nutné považovat za nekonečný proces učení již od narození. Protože v rodině, kde vyrůstáme, si nevědomě formujeme postoje, styly, stereotypy..., které přenášíme do rodiny referenční

2.4.1 Výchova v rodině

Principy rodinné výchovy se ve své knize zabývá Matějček (1992) jimi vymezuje, co je rodinná výchova. V následujících řádcích jsou uvedeny jen stručně některé z nich:

- Vzájemné uspokojování psychických potřeb dětí a jejich rodičů, což vede k uvolnění, radosti, spokojenosti a k dalším kladným prožitkům. Na postoj rodičů má vliv, zda jsou jejich potřeby dítětem plněny a v jaké míře. Hloubka a trvalost citových vztahů. Které se mezi členy rodiny vytvářejí, uspokojuje potřebu životní jistoty, která je důležitá zejména pro zdravý vývoj nejen dítěte ale i dospělého.
- Princip společné budoucnosti znamená jakési otevření budoucnosti – rodič má možnost překonat svůj vlastní čas vymezený pro život prostřednictvím svého potomka. Čas a budoucnost dítěte patří neoddělitelně k času i budoucnosti rodiče.
- Společenství času, prostoru a prožitků. V rodině dochází ke vzájemnému sdílení těchto prvků. Neznamená to však, že by každý ze členů rodiny neměl mít své vlastní soukromí.

Styl výchovy závisí na celé řadě podmínek, díky nimž vznikají rozdílné formy výchovných stylů. Tyto podmínky (faktory) jsou taktéž různými autory uspořádány do rozličných klasifikací, zahrnujících různý počet faktorů. Jakou roli mohou některé faktory hrát v mezigeneračním přenosu výchovných stylů, píše také v následující kapitole.

Je nutné si uvědomit souvislost mezi početím a zrozením – rodiče neposílají své děti jen do života, přivádějí je zároveň do světa. Ve výchově a vzdělání se spojuje jejich odpovědnost za obojí, jak za život a vývoj dítěte, tak za pokračování světa (Haškovcová, 2000).

2.4.2 Sociobiologie rodiny

To co umíme a jací jsme, získáváme ze své kultury učením a jsme také determinováni ve svém biologickém dědictví. Genetický kód však předává z generace na generaci druhu *Homo sapiens* „pouze“ pevný půdorys toho co jsme s to se naučit a co nikoli. I tento půdorys ovšem doznává v čase změny, ovlivněn přirozeným výběrem podle adaptace na změny prostředí.

Pro rodinu je důležité, že ji považujeme za jednu ze základních schopností uložených v genové výbavě člověka tj. schopnost naučit se navazovat individualizované sociální vztahy. Schopnost rozlišit „vlastní“ příslušníky klanu. Jde o jedno z významných vývojových vítězství, jež umožnilo člověku jedinečným způsobem přesáhnout pro ostatní primáty přirozenou maxim. velikost spolupracujících skupin a vybudovat společnost v současném slova smyslu. Modelovým individualizovaným sociálním vztahem je vztah matka – dítě. Na něm se dítě naučí, co je vztah a rozvine se v něm schopnost lásky. Sociobiologie zpochybnila přesvědčení, že základní soc. vazbou v rodině je vztah muže a ženy, a přesvědčivě doložila, že je jím vztah matka a dítě. (Možný, 1997, s. 87)

Díky specifické genetické výbavě každé dítě vyvolá ve svém prostředí specifickou reakci, takže i v téže rodině je každé dítě vychováváno trochu jinak: ani rodiče nemohou odhlédnout od faktu, že i každé jejich dítě je jiné.

Zůstaly nám archetypy, zůstal nám i původ druhu *Homo sapiens* a od svých bratranců šimpanzů se nelišíme v získávání pohlavních partnerů, způsobu pohlavního

styku, vazbě k mláďatům, strachem z neznámých příslušníků našeho rodu. Nelišíme se nepotismem (prosazování členů naší rodiny, bez ohledu na jejich schopnosti), soutěží o místo na soc. žebříčku, sklonem k parazitizmu, vynucování spolupráce, poslušností a omezováním racionality ani v kanibalském chování vůči cizí smečce, včetně slabších členů smečky vlastní, jde-li o území a zdroje. (Koukolík, 2011 str. 10)

To, čemu říkáme intelligence je opřeno o individuálně proměnlivý fyziologický základ vyšší nervové činnosti – a ten je do značné míry dědičný. Každý máme trochu jiný mozek. Nezáleží ani příliš na tom, dědí-li se intelligence z 60 procent nebo z 80, zbylých 20 nebo optimističtěji řečeno 40 procent - je sociálně tvarovatelných příležitostmi a sociálními vlivy od narození až do dospělosti. Rozhodující je při tom vliv rodičů. Obou. Při vší nestálosti rodina stále zůstává základní jednotkou nerovnosti. Je zároveň zdrojem nerovnosti šancí, tedy nejenom jednotkou nerovnosti přítomné, ale i zdrojem nerovnosti reproduované do budoucnosti.

2.4.3 Kulturní kapitál

Rodina v šancích individua hraje podstatnou roli. Ovlivňuje jeho životní šance skrze podmínky, jež spoluvytvářejí jeho výkon ve škole, rozhodují o jeho úspěchu při zkouškách, a tím mu otevírají nebo zavírají bránu k vyššímu vzdělání a skrze ně k určitým povoláním a společenským postavením. Tyto podmínky jsou uloženy v kulturním kapitálu rodiny, který předávají skrze svou schopnost stimulovat a podporovat své dítě při vzdělávání a v rozvoji duševních schopností i kulturních dovedností.(Možný, 2006, str. 103)

Za kulturní kapitál rodiny se dnes nepovažuje jen tzv. „vysoká kultura“, tedy návštěvy divadel, výstav apod., ani dosažení titulu. Patří k němu i řada zdánlivě okrajových dovedností, které ale můžou významným způsobem ovlivnit úspěšnost dítěte v základní škole a tím i cestu k dalšímu vzdělání: všeobecný rozhled, kulturní návyky, schopnost dobře mluvit a přiměřeným způsobem se prezentovat, která dítěti usnadní kontakt s učiteli. Rodiče tomuto příznivému obrazu (a oblíbenosti svého dítěte – i učitelé jsou jen lidé) napomáhají tím, že projevují zájem a dokážou se školou vyjednávat.

Kulturní a ekonomický kapitál jsou spojené nádoby: bohatá rodina koupí dítěti stimulující hračky, dopřeje mu zajímavé a obzor rozšiřující prázdniny, kvalitnější stravu, naučí ho sporty... Způsob bydlení, jaký si může rodina dovolit. Bohatší rodina může dítěti nabídnout nejen vlastní pokoj, stůl atp., ale i „lepší sousedy“ – a tedy i více kamarádů podobně stimulovaných, lepší úroveň školy a rozšiřující kruhy svých známých, které tak vytvářejí síť celoživotních hodnot a vzájemné podpory. Zvyšuje se nám i šance na výběr životního partnera z kruhů rodin, třídně si blízkých. Chytří si berou chytré a mají spolu chytré děti, které chytré vychovávají, aby byly ještě chytřejší.

2.4.4 Mezigenerační přenos výchovných stylů

Je proces, ve kterém jedincovy vlastní zážitky z dětství ovlivňují jeho pozdější rodičovské chování. Tato definice vylučuje přenos výchovných stylů zapříčiněný jinými než psychickými faktory, jako jsou např. genetické faktory či společenské vlivy. Přenos výchovných stylů osobně považuji za jistou formu sociální dědičnosti, jež není podmíněná geneticky, ale u které hraje svou roli sociální učení.

Jedinec tímto způsobem přejímá různé vzorce chování, hodnoty, normy a postoje, učí se sociálním rolím, komunikačním a jiným sociálním dovednostem a návykům apod. Jde o přípravu na život ve společnosti, začlenění se do ní, porozumění a přizpůsobení se jejím pravidlům. Sociální učení tak hraje důležitou roli ve výchově a socializaci. Pro toto osvojování je zásadní kontakt s druhými lidmi a učení v tomto kontaktu může probíhat více způsoby, proto se vymezují různé formy sociálního učení. Nejčastěji udávanými formami sociálního učení je sociální posilování, observační učení, nápodoba a identifikace (Vágnerová, 2007). *Sociálním posilováním* (podmiňováním) je myšleno posilování či potlačování chování pomocí sociálních odměn a trestů, jako je pochvala, úsměv, uznání, projev nesouhlasu, odmítnutí komunikace či vyloučení ze skupiny (Řezáč, 1998). Tato forma sociálního učení není v souvislosti s mezigeneračním přenosem zmiňována, svou roli v něm však může hrát jí velmi podobné observační. Tím je myšleno učení na základě *pozorování* chování a sociálního odměňování jiné osoby (Vágnerová, 2004). Např. muž může s radostí pomáhat své manželce v domácnosti, pokud v dětství doma často vidí svou matku chválit otce za vykonávání domácích prací. *Observační učení* tak přímo vede k napodobování neboli imitování chování druhých lidí. Nápodobu a její vývojově vyšší

formu identifikaci osobně považují za významné mechanismy v procesu mezigeneračního přenosu výchovných stylů.

Napodobování je nám vlastní od narození, již kojenci mají vrozenou tendenci napodobovat mimiku pozorovaných osob, později je nápodoba charakteristická pro osvojování si různých sociálních rolí, např. manžela, manželky, otce a matky (Vágnerová, 2004). Nápodoba je výběrová, preferovány jsou modely, k nimž má jedinec silnější citové a existenční vazby a jejichž jednání je úspěšné a pozitivně posilované (Řezáč, 1998). Znamená to, že dítě nenapodobuje chování každé osoby, se kterou se setká. Za modely mu většinou v první řadě slouží rodiče, ale i z jejich chování nenapodobuje úplně vše. Nejčastěji si vybírá atraktivní chování - takové, po kterém následuje odměna. I přes tuto preferenci však napodobování probíhá také neuvědomovaně (Řezáč, 1998). Dochází proto k osvojení nejen žádoucích, ale i nežádoucích vzorců chování, kterým dítě ani nerozumí, jako jsou fobie či agresivita (Vágnerová, 2004, Čáp, 2001). Říčan (2009) dodává, že se jedinec díky pozorování druhých často naučí jednání, které v té době nepotřebuje či nemůže využívat, ale uplatní ho až v budoucnu. To je přesně případ v dětství naučených rodičovských vzorců chování a hodnot, jež rodič uplatní až později při výchově vlastních dětí. Tyto rodičovské vzorce chování může dítě získat nejen nápodobou interakcí rodičů s ním samým, ale také napodobováním pozorovaných vzorců chování svých rodičů k druhým dětem.

Při *identifikaci* nejde jen o napodobování chování, ale je zde navíc přítomné ztotožnění se s pozorovaným modelem, jeho zvnitřnění. Přebírání je, často zcela nekriticky, celý model, nejen jeho určité chování. Díky tomu jsou dítětem osvojovány i postoje, hodnoty a názory tohoto modelu, jež pak bere za své a bezpodmínečně je uplatňuje (Říčan, 2009, Řezáč, 1998). Podmínkou identifikace je silná citová vazba k modelu, kterou nejčastěji nacházíme právě mezi dítětem a obdivovaným rodičem (Vágnerová, 2004). Dítě se tak identifikuje se svým rodičem, prosazuje jeho hodnoty a názory a snaží se mu co nejvíce připodobnit, ať už nyní, či v budoucnu. Bohužel identifikace nemusí být založena jen na silném pozitivním vztahu. Tzv. „identifikace s agresorem“ je způsobena rozpornou směsicí strachu, závislosti a obdivu k modelu, čímž jsou přenášeny také negativní vzorce chování (Čáp, 2001, s. 194). Na druhou stranu si jedinec může uvědomovat ve svém životě vedle pozitivních vzorů také vzory negativní, jejichž chování jim slouží jako odstrašující

příklad, od kterého se snaží odlišit (Čáp, 2001). I takovým negativním vzorem se mohou pro jedince stát vlastní rodiče. Nesouhlasí-li s jejich způsoby výchovy a chování, bude se jim pak při svém rodičovství snažit odlišit. Často tak může upadat ve svém výchovném působení do opačného extrému ve snaze ani trochu se svým rodičům nepodobat. Především extrémní způsoby výchovy často vedou k zaujímání zcela opačných extrémních výchovných postojů za účelem jejich kompenzace. Tuto identifikaci buď s ideálním modelem („být jako on“), nebo jeho protikladem („jenom nebýt takový jako on“) nazývá P. Weinreich (1989 in Řezáč, 1998, s. 76) rolově-modelovou identifikací.

3. Rodina ve 20. stol.

Z historických pramenů víme, že ještě na počátku 20. stol. dochází k vícegeneračnímu soužití v rodině. 4 generace vedle sebe nebo spolu přináší ucelený pohled na lidský život jako takový. Model mezigenerační výměny a tolerance je však do dnešních dní značně idealizován. Báje propojení generací mělo svůj konkretizovaný obsah: děti přejímaly do svého kodexu chování i jednání vůči svým rodičům i prarodičům. Bezděčně se učily jak pečovat o staré v dobrém i zlém. V druhé polovině 20. stol. díky polickým změnám dochází k velkým změnám nejen hospodářským, ale i rodinným.

3.1 Tradiční rodina

V důsledku přechodu hospodářství založeného na zemědělství v hospodářství průmyslové dochází ke dvěma významným jevům. Jedná se o oddělení pracoviště od domova a o snížení rozsahu příbuzenských vztahů. Druhou významnou změnou spojenou s přechodem k průmyslovému hospodářství je omezení rozsahu příbuzenských vztahů. K tomu dle tvrzení Možného (2006) dochází vlivem procesu urbanizace a rostoucí mobility, kdy fyzická vzdálenost už není takovou překážkou jako dříve. Systém příbuzenských sítí už není tak silný, klesá význam dědictví a rodinného vlastnictví půdy. Rovněž se snižuje i autorita otce a mezigenerační vztah nabývá jiných rozměrů. Vliv velkých překážek biologických, kulturních, strukturálních či dalších, jež v minulosti ztěžovaly cestu k manželství a založení rodiny, potvrzuje i Rabušic. A dodává, že

důsledkem toho byl párový i osamocený život značně mnohotvárný a různorodý. Situace se podle Rabušice ale začala měnit s nástupem a vývojem industrialismu doprovázeného přeměnou agrárního hospodářství na hospodářství industriální. To spolu s urbanizací umožnilo větší dostupnost sňatků. A vedlo k situaci, kdy forma manželského soužití se stala uniformním vzorcem a manželská rodina získala monopol a stala se otevřenou téměř všem“ (Rabušic, 1996, s. 175). Období od 19. století do 60. let 20. století je tedy na rozdíl od minulosti charakteristické tradičním manželstvím, majícím popisované znaky, sjednoceným s manželskou rodinou. Rodina ztrácí funkci reprodukční a sexuální (delegitimizace sexu).

Ukončení vzdělání a vstup do manželství. Za posledních 50 let (1930-1980) můžeme sledovat tyto tendence: doba přechodu do dospělosti (sňatek, ekonom. aktivita) se postupně zkracuje a ukončení vzdělání a vstup do zaměstnání se posouvá do pozdějšího věku. Tyto tendence naznačují, že se mění celková organizace životní dráhy a vlastně celý model mládí (Alan, 1989, s. 149-150)

Tabulka č. 3- Průběh vstupu do manželství/sňatek

období	„dimenze“	věkové rozpětí mužů	věkové rozpětí žen
ČSR (1930)	vstup do zaměstnání	14-19	14-18
	sňatek	21-32	19-28
ČSR (1980)	vstup do zaměstnání	16-22	16-21
	sňatek	21-28	19-26

Pramen: Model I et al., 1976, s. 243, údaje vlastní

Výrazně se mění časová perspektiva manželství, nižší věk vstupu do manželství, vytváří perspektivu delšího manž. soužití a do hry vstupuje ještě jeden aspekt – finální etapa manž. cyklu, který je ukončen úmrtím jednoho z manželů.

Tabulka č. 4 – Manželství zaniklá úmrtím partnera

Zaniklá úmrtím	Léta / rok					
	1920-24	1930-34	1950-54	1960-64	1970-74	1980-84
muže	57,5	61,7	67,5	71,2	72,6	73,5
ženy	42,4	38,3	32,5	28,8	27,4	26,5
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Manželství zaniklá úmrtím partnera v ČSSR(v %) (Demograf. příručka 1982 , s. 144 in Alan,1989,s. 278)

V životní dráze žen je tedy poslední etapou právě vdovství, jak připomíná Haškovcová (2010) Stáří je především problémem starých žen.

3.1.1 Ekonomická funkce

Rodinu žijící v jednom domě spojoval a udržoval existenční tlak a výrazná vazba k půdě jako ke zdroji obživy. Svízelné ekonom. problémy produktivní generace často zabraňovaly zajistit oběma závislým stranám - dětem i starcům – vše potřebné. Říkává se, že jedna máma uživí deset dětí, ale deset dětí neuživí jednu matku. Tato hluboká pravda našla svůj ekvivalent i v životě. Staří lidé se proto později jistili pro případ nemoci a nemohoucnosti dohodou o výměnku. v ní bylo konkrétně uvedeno, na co mají nárok ve stáří. Mnozí dokonce i mladí lidé obdivují výměnkářský systém, ale nechtějí a nevědí nic o jeho stinných stránkách.

Nesporné je, že námi vyličená trojgenerační zemědělská rodina minulosti opravdu nebyla rájem na zemi. Tradiční model zemědělské rodiny pomalu „umíral“. Ideologie práce začala žít dominantním životem a o stárnoucí pracovníky neprojevovali zájem ani zaměstnavatelé, ani plně zaměstnaná střední generace. Pomalu a obtížně vznikl systém sociálního pojištění pro případ nemoci a stáří a starým lidem se otevíral „nekonečný“ čas zaslouženého odpočinku, s kterým si nevěděli rady.

3.1.2 Reprodukční funkce

Vynález antikoncepce (v polovině 20. stol.) dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí. To má pro lidstvo epochální význam, srovnatelný s ovládnutím ohně nebo vynálezu kola. Člověk se snaží kontrolovat svoji

plodnost. Je to jedna z nejvýznamnější vzpour proti přírodě. Rodičovství tak přestává být přirozeným údělem. Žena je poprvé v historii skutečně nezávislá, samostatná, rovnoprávná (Haškovcová, 2000) a více než kdy jindy si uvědomuje, že rodičovství je nerevokovatelný přechod, narození dítěte je jiné. Na rozdíl od volby školy, profese, partnera... dítě se nedá vzít zpět anebo vyměnit za jiné. Tempo sociálních změn v posledních sto letech vzalo člověku naší civilizace oporu v tradici. Musí se častěji rozhodovat sám a musí se rozhodovat i v takové situaci, kdy nemá informace o odhadu následků. Riskuje, postupuje metodou pokus – omyl. Systém běží hladce, protože všechna rozhodnutí jsou revokovatelná. Téměř vše se dá smazat a zkusit znovu. Šance na nový pokus se lidem staly druhou přirozeností.

3.1.3 Emocionální a vztahová funkce

Tradiční zemědělská rodina vyžadovala angažmá všech svých členů a lze souhlasit s názorem, že „ *děti nebyly vychovávány kvůli nim samotným nebo pro radost rodičů ..., ale více kvůli jejich přínosu pro společné hospodaření.*“ (Giddens, A., Unikající svět, jak globalizace mění náš život, Praha, Slon, 1999). Výhodou takové rodiny byla spolehlivě fungující výměnná služba mezi generacemi. To znamená, že děti i senioři jako ekonomicky závislí členové rodiny byli v rodině tolerováni. Samozřejmě, že pomáhali, jak mohli, ale jejich omezené síly byly respektovány. U dětí proto, že byla jasná perspektiva, že se časem stanou plně ekonomicky výkonnými, u seniorů, že se jim splácel dluh za výživu a výchovu, která již byla odvedena. Žezlo ekonomické vlády v rodině se předávalo z jedné generace na druhou. Prvorozený syn byl zpravidla nástupcem stárnoucích hospodářů, tedy svých rodičů, neboť bydlíště i pracoviště všech členů rodiny bylo stejné.

3.1.4 Socializačně -výchovná funkce

Období, kdy má rodina zásadní vliv na vývoj dítěte je výrazně zkracováno a do popředí se dostávají různé jiné společenské instituce (jesle, mateřské školy, družiny, SSM,...), odpovědnost za výchovu a vzdělání dětí odnímá z rodičů stát (Výrost, Slaměník 1998). Funkce socializační se ujaly školy a organizace různého typu za podpory masmédií.

Také úlohu pečovatelskou (péče o členy rodiny) přebírají z větší části nemocnice, léčebny a organizace sociálních zařízení.)

3.2 Socialistická rodina

Obraz párové monogamní rodiny se začíná, zejména pod vlivem prvků modernity a rostoucího individualismu, od 2. poloviny 20. století pomalu vytrácet. Na místo tradičního manželství se dere manželství s přívlastkem egalitární. Dochází k oslabování rodiny jako instituce a k ztrátě některých jejích funkcí při rostoucí nezávislosti jedince na rodinných strukturách (Rabušic, 1996). Rodina začala ztrácet své tradiční funkce. Funkci, kterou bude jen těžko možné nahradit je funkce emocionální. Dítě má vždy ke své rodině a především ke svým rodičům určité citové pouto, které mu poskytuje jistotu a zázemí mezi „svými“ lidmi.

Po 2. světové válce zůstala spousta neúplných a rozpadlých rodin, objevil se rapidní nárůst rozvodovosti. Mladým lidem chybí starý známý model života rodiny a objevují se různé jeho alternativy. Změna, která nastává, má velkou souvislost s nastalou situací té doby. Obrovský technický pokrok, 2 světové války a nárůst života ve městech a opouštění vesnic jsou důvody, proč je dnes vše úplně jinak. Rodina už není tak soudržná a nedotknutelná jak předtím. Její členové mají ale zároveň mnohem více svobody a práv jak dřív. Díky komunismu ztrácí i církve značně na síle, což se projevuje i souhlasným přístupem k antikoncepci, jež byla dosud brána jako něco nežádoucího a špatného před Bohem. Zároveň klesá úmrtnost, protože se zvyšuje kvalita a dostupnost zdravotnické péče a jsou zlepšeny hygienické podmínky života.

Od 50. let začíná majetek rodiny hrát jen malou roli při výběru partnera a uzavírání sňatku. Když se lidé prostě chtějí vzít, tak se vezmou a to bez ohledu na svůj kapitál. V tomto směru je to stejné i dnes. V 50. letech k tomu ale přispěla i politická situace a znárodňování. Snižuje se sňateční věk, mládež byla brána jako více vyspělá. Z ekonomických důvodů rozvoje socialistické ekonomiky musely všechny ženy pracovat. Vzniká praxe dvou směn, jako vyústění touhy ženy být matkou, mít rodinu, jak ji znají ze svého dětství a z nutnosti podílet se svou měrou na hospodářském růstu. Po zaměstnání čeká ženy druhá směna v domácnosti, která mnohdy nebyla vybavena ani pračkou, natož

jinými tech. vymoženostmi. Masivní vstup žen na trh práce měl za následek vyvážení z podřízenosti mužů. Tradiční model patriarchální rodiny se rozpadá. Muž již není schopen celou rodinu sám uživit a ženy musely a také chtěly do práce.

Navzdory ekonomické samostatnosti a sociálním výhodám, které ženě socialistická společnost poskytuje, dítě vyvolává dalekosáhlé proměny v jejím životním stylu. Především ji odtrhuje od světa, na který byla dosud silně vázána (svět povolání, prac. kolektivu, zájmů) (Alan 1989, s. 298)

Strategie rodiny s „babičkou“ nebo umístění dětí do předškol. zařízení, to byla nutná volba pro tehdejší ženy, které byly dlouhodobě přetíženy. Je třeba zmínit, že ženy odcházely do penze v době, kdy prožívaly střední věk. Jejich děti měly kratší profesní přípravu, než dnes a poměrně časně vstupovaly do zaměstnání. Brzy se ženily, vdávaly a měly děti. Bylo nepsaným pravidlem, že zdatná důchodkyně, fakticky žena středního věku, převzala péči o vnoučata, aby se snacha/dcera mohla po ukončení mateřské dovolené vrátit do zaměstnání. Po zahájení šk. docházky vnuků/vnuček považovala většina prarodičů za povinnost vypomáhat dál. Tyto formy pomoci byly nejen vítané střední generací ale také očekávané. Pomáhající babičky byly u nás ceněny a rodina, která neměla „hlídací babičku“, měla prostě smůlu a musela využít druhé možné strategie, tedy umístit dítě do jeslí a školek. Osobní nasazení takových rodičů bylo vysoké, uhoněné matky „vytahovaly“ každý den ráno malé děti z teplých postýlek a „pádily“ do jeslí, školek, aby stihly začátek pracovní směny.

Sňatečnost i porodnost výrazně poklesly. Přibývá nevěr, rozvodů a opakovaných sňatků. Tehdejší „senioři“ se nestačili divit a vzpomínali na svá stabilní manželství a na manželství svých rodičů. Poprvé v naší historii se lidé začínají zaobírat otázkou, kolik dětí si pořídí a v jakém věku. Odborníci v sedmdesátých a osmdesátých letech se opět snaží poukázat na důležitost rodiny a její nezastupitelné místo ve společnosti.

Socialistický stát se rozhodl zasáhnout a po roce 1970 realizoval velkorysý populační program. Tzv. *Husákovy děti*, děti narozené po r. 1974, se staly výsledkem tohoto cíleného propopulačního úsilí. Socialistická rodina se těšila určitým výhodám. Opakovaně se prodloužila mateřská dovolená – stala se tak jednou z nejdelších na světě.

v rámci státní podpory rodin byly poskytovány tzv. novomanželské půjčky se zvýhodněním. Zájmové aktivity dětí byly svěřeny do kompetencí domů dětí a mládeže, lidových škol, pionýrské či svazácké organizace. ROH pořádalo letní pionýrské tábory, dostupné i pro sociálně slabé rodiny.... Aby bylo zabráněno dalšímu zvyšování rozvodovosti, byly v 70. letech direktivním způsobem zřízeny předmanželské a manželské poradny. Oficiálně proto, aby se lidé měli „víc rádi“ a nerozváděli se. Je nepochybné, že v té době sehrál kladnou roli psychiatr Miroslav Plzák, který osobně i prostřednictvím svých populárně naučných knih začal učit, že lidé si nemají plést romantickou a manželskou lásku a že mají setrvat u svých dětí, když už si je pořídili, a je vychovat i tehdy, když jsou právě citově angažováni „jinde“.

Z dosud uvedeného vyplývá, že až do roku 1989 měla každá československá rodina v zásadě stejné podmínky pro své fungování a v jistém slova smyslu žily rodiny „stejně“. Senioři měli jasnou představu, co budou dělat v penzi a i jejich děti (dnešní důchodci) se naučily šetrnému hospodaření, které se i dnes odráží v jejich životě. Jsou výrazně skromní a předpokládá se, že další generace už budou podstatně náročnější, to se projeví i v nárocích na vyšší standard sociálních služeb.

Sociální politika tehdejšího Československa vedla ke ztrátě motivace k tomu, aby se člověk vlastním úsilím postaral o zabezpečení sebe a svých blízkých. Státní rodinná politika, jejímž hlavním deklarovaným cílem byla sociální rovnost a stejné jistoty pro všechny, nemohla osobní odpovědnost stimulovat, naopak ji potlačovala. A ve velké míře účelově. Stav jakési kolektivní nezodpovědnosti, ke kterému socialistická společnost postupně špěla, byl pro režim v jistém smyslu pohodlný.

Stručné avšak jasné a přehledné charakteristiky jednotlivých typů rodin, které se u nás v průběhu historie objevily, popisuje tabulka z knihy Rodina a společnost (Možný, 2006). Změny, které v instituci zvané rodina proběhly, vznikaly v obdobích na přelomech mezi dvěma typy rodin.

Tabulka č. 5 - Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny

(Možný, 2006, s. 23)

	<i>Tradiční rodina</i>	<i>Moderní rodina</i>	<i>Postmoderní rodina</i>
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, KULTURNÍ
Legitimizace	sex, děti	děti	NELEGITIMIZUJE
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	Individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statusotvorné, citové	CITOVÉ
Autorita	Otec	otec - matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženský, církvní	občanský	Masmediální
Mezigenerační přenos	patrilineární, autoritativní	demokratický, smíšený	Slabý

Za posledních 50 let (1930-1980) můžeme sledovat různé tendence v délce profesní přípravy a vstupu do manželství: doba přechodu do dospělosti (sňatek, ekonom. aktivita) se postupně zkracuje a ukončení vzdělání a vstup do zaměstnání se posouvá do pozdějšího věku. Celková organizace životní dráhy a vlastně celý model mládí se mění (Alan, 1989,s.149-150).

Tabulka č. 6- Průběh vstupu do manželství/sňatek

období	„dimenze“	věkové rozpětí mužů	věkové rozpětí žen
ČSR (1930)	vstup do zaměstnání	14-19	14-18
	sňatek	21-32	19-28
ČSR (1980)	vstup do zaměstnání	16-22	16-21
	sňatek	21-28	19-26

Pramen: Model I et al., 1976, s. 243, údaje vlastní

4. Shrnutí

V teoretické části práce jsou vymezena základních témata a pojmy, které se vztahují k samotnému výzkumu. Ústředními tématy teoretické části jsou pojmy rodina, generace, rodičovství a výchova.

Vývoj rodiny probíhá v etapách, které mají vždy nějaký podnět. Nejčastějším podnětem je rodičovství a s ním spojená řada výchovných působení. Přechodové rituály, které jsou charakteristické při změně životního cyklu jsou neměnné napříč kulturami i historií. Jsou nezbytnou součástí začlenění jedince do společnosti a jsou tedy i nezbytné pro další vývoj vztahů v rodině. Rodina je od nepaměti ovlivněna generací našich předků a tak zde funguje mezigenerační přenos výchovných stylů, kterým rozumíme proces, jímž jsou rodičovské postoje a chování rodiče mladší generace ovlivňovány generací předcházející.

Podstatné je dělení funkcí rodiny ve 20. stol., které jsem rozdělila na dvě velké skupiny: rodinu tradiční (vícegenerační) a rodinu socialistickou. Zaměřila jsem se na popis funkcí rodiny, které jsou z hlediska historického vývoje neměnné, mění se pouze to v jaké míře, kvalitě a intenzitě jsou kde uplatňovány. I nadále však fungující rodina zůstává nepostradatelnou a nenahraditelnou společenskou jednotkou ve vývoji člověka.

Vznik rodiny je započat v průběhu předmanželského párování a postupně se vyvíjí. Tento model rodiny, která v průběhu času tímto cyklem projde, nám slouží jako předloha, pro zkoumání událostí, které ve skutečnosti prožila moje rodina na počátku 20. stol.

III. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je především získat vhled do problematiky, objevování významů v kontinuitě životních událostí a porozumět tak jednání konkrétního aktéra. Přispět tak k rozšíření informací k dané problematice a k obohacení tak sebe sama. Mou snahou bylo zaměřit výzkum tak, aby mohl odkrýt méně známé souvislosti mezi příčinou (událostí) a následným vývojem rodiny s přihlédnutím na míru plnění funkcí rodiny. Vzhledem k šíři dochovaných dokumentů, které se vztahují k rodině, bylo nutné pro rozsah mé práce výzkum pozměnit, vytvořit „síto“, tak aby problém byl lépe zkoumatelný a zaměřit se pouze na významné události, témata. Jako hlavní kategorie výzkumu jsem zvolila: přejímání životního motivu, hodnot, rituálů a přesvědčení, které měly zásadní vliv na funkce rodiny. Kontinuita i smysl našeho současného života se tak odráží v životních příbězích našich předků, proto má smysl jej znát pro pochopení svého vlastního „já“. Ve výzkumu je využita jen část užitečné informace, která byla v datech nashromážděna (Disman, 2007).

2. Základní výzkumné otázky

Je výrok, který definuje zkoumaný jev. Na co se přesně chceme zaměřit. Zaměřujeme se spíše na dění, průběh k určité situaci, místu, dokumentu aj. Proto jsem stanovila výzkumné otázky, které se v průběhu výzkumu dále rozšiřují.

1. Jak byly naplňovány funkce rodiny?

2. Jaké funkce rodiny byly upřednostňovány?

3. Metody výzkumu a zpracování

3.1 Narativní přístup v metodologii kvalitativního výzkumu

Výzkumné šetření ke zpracování tohoto tématu, bylo od počátku plánované, jako kvalitativní. Z dostupných kvalitativních metod jsem zvolila jako nejvhodnější narativní přístup, neboť předmětem narativní analýzy je právě příběh.

Člověk vychovávaný v určité kultuře se setkává s příběhy od narození a tvoří nedílnou součást jeho porozumění světu. *„Narativní vědění je organizováno prostřednictvím příběhů, které lidé vyprávějí o svém životě a zkušenostech. Narativní nazírání na svět je subjektivní reprezentací světa, které zahrnuje jak znalost o světě, tak i úhel pohledu na něj. Jeho součástí je změna v čase, zejména prostřednictvím krize.“* (Čermák, 2006, s. 86).

Narativní přístup se zaměřuje na *„dílčí, živou, osobní, jedinečnou a subjektivní zkušenost participanta. Jde o pokus porozumět jeho životu v kontextu.“* (Čermák, 2002, s. 18) Cílem narativního výzkumu je rekonstrukce významu zkoumaného jevu s ohledem na subjekt. V narativním výzkumu dochází k převyprávění vyprávění, k interpretaci interpretace. Jde o rekonstrukci způsobu vytváření významu vyprávěním životního příběhu. Neodmyslitelnou dimenzí příběhu je časové zakotvení, díky kterému jsme schopni pochopit souvislosti mezi jednotlivými aspekty zkušenosti jednotlivce (Čermák, 2000). V narativním výzkumu neexistuje pouze jedna absolutní pravda o lidské realitě, ale výzkumník má vždy několik možností, jak různé aspekty vyprávění interpretovat. Příběh je totiž konstruován kolem určitého jádra faktů, ale záleží už jen na vypravěči, jakou interpretaci reality nám poskytne, jakým způsobem rozvine či doplní tato fakta (Čermák, 2002).

Narativní výzkum splňuje metodologické požadavky na kvalitu, opouští však požadavek objektivity, jednoduchosti, hierarchičnosti, mechaničnosti, determinismu či lineární kauzality, také ztrácí na reprezentativnosti a je silně ohrožena jeho validita. Má ale samozřejmě mnoho výhod, jako jsou vyšší důvěryhodnost jednotlivých zjištění nebo komplexní pojednání jevu. Důraz je v něm kladen na rekonstrukci významu (Čermák, 2002).

3.1.1 Přesnost autobiografických vzpomínek

Autobiografické vzpomínky jsou většinou zachyceny jako narativy – jedinec je vypráví sobě nebo jinému člověku – a mají formu narativních konvencí dané kultury. Narativita určuje hlavní formy organizace autobiografické paměti, poskytuje časovou a cílovou strukturu autobiografickým vzpomínkám (Čermák, 2005).

Autobiografickými narativami vydáváme svědectví o svých životech, vyprávíme o epizodách našich životů, o strachu i radosti. Autobiografická paměť nefunguje jako neměnná zásobárna paměťových stop, ale že to, co si o sobě a svém životě člověk v průběhu života vybavuje (včetně emočního prožitku, hodnocení a vztahového kontextu), závisí na současné situaci a jejích emočních a vztahových významech (Hort, Rusina, 2007).

Epizodická paměť obsahuje biografii našeho života viděnou našima očima. Nejedná se tedy o to, co jsme skutečně prožili, ale o čem jsme přesvědčeni, že jsme prožili. Z toho důvodu je třeba zdůraznit, že výzkum čerpá z dat, která byla zaznamenána účastníkem, až od jeho 25. roku věku kdy on zpětně zaznamenává své vzpomínky. Forma zápisu, kterou autor používal je o to složitější analyzovat, právě že text je psán „pro alibisticky“, vnější obraz má pro něj vždy větší význam, končící kladným sebehodnocením sebe sama nikoli sebereflexivně. Každý člověk si vytváří přijatelnou a konzistentní představu o své minulosti, která však nemusí být úplná a přesná (Plháková, 2003). Zkreslování osobnostních vzpomínek je zdůvodňováno subjektivní potřebou mít o sobě pozitivní mínění.

Snadno lze tak propadnout iluzi, harmonických vztahů na pozadí venkovské idylly.

3.2 Sběr dat a předvýzkum

Podle Hendla jde o zvláštní verzi případové studie, neboť se dotýká jedné osoby, či malého počtu osob. (Hendl, 2005, s. 130). Biografie je v podstatě zaznamenání průběhu života určité osoby, jeho rekonstrukcí a podáním prostřednictvím druhé osoby. (Hendl, 2005, s. 130)

Švaříček a Šedová hovoří v této souvislosti o biografickém designu, který se hodí pro zachycení jevu, který je nejasný a potřebujeme ho podchytit v celém jeho vývoji.

Biografie zkoumá pohled a přístup určitého jedince k souhrnným jevům, jelikož každý jedinec si sám vytváří určité podání události. Jde o to, že toto podání jedince je vyvoláváno biografickým designem skrze jeho životní příběh a to ze vzpomínek uložených v paměti. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 126)

Dle Švaříčka a Šed'ové definice zní takto: „*Biografický design by se dal definovat jako systematické zkoumání vedoucí k rekonstrukci minulého či budoucího života jedince skrze aktuální pohled*“. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 127) Biografie tak nemá za úkol postihovat celou skutečnost, ale jde v ní o pochopení určité části zkoumané skutečnosti z pohledu daného jedince. Tímto přístupem tedy zkoumáme, jakým způsobem jsou mezi lidmi zprostředkovány vlastní zkušenosti a to v pohledu k sobě i k ostatním. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 127)

Z celé hromady jsem vybrala 3 vázané knihy (odhadem přes 500 stran textu).

kniha č. 1 - nazvaná *Kniha záznamů*, na první straně poznámka: budiž knihou pomocnou. Ve jménu Páně započato roku 1920. Jde především o účetní záznamy, každá strana je rozdělena na sloupce: den, předmět, příjem, vydání. První záznam je z 2. ledna. R. 1920 byl rokem, kdy došlo ke sňatku a mladí se ujímají hospodaření a tím i povinnosti evidence účetní. Účetní deník končí r. 1948 s poznámkou, že začíná hospodařit jeho syn s manželkou. Podrobněji rozepsány jsou majetková přiznání pro tehdejší Berní úřad, soupisy o všech peněžních vkladech, nájemních smlouvách tzv. pachtu, investice do přestavby budov, elektrifikace, seznam zaměstnanců aj.

kniha č. 2 – bez názvu. Paměti, jak šel život. Opis válečné korespondence mezi ním a rodinou a jiné události, které se přihodily v průběhu dalšího vývoje rodiny. Zápisy jsou chronologicky řazené popř. doplněné s poznámkou, na jaké straně se údaj nachází. Období od r. 1939 – 43, je vystřiženo z důvodu „určité obavy“. Od počátku 20. let 20. stol. se intenzivně zabývá včelařstvím, zakládá včel. spolek. Po zbytek života až do dnešních dní je včelařství s jeho jménem neodmyslitelně spjato.

kniha č. 3 – *Pamětní kniha* zakoupena v r. 1940 za 104 Kč v Klatovech od firmy papírnické Martin & Rejcha. Zřejmě nejobsáhlejší spis (asi 330 stran), který obsahuje historii rodu (vč. očíslovaných fotografií) a stručnější popisy rodů ostatních: chalupu po

chalupě v celé obci. Dále stavba kaple, zřízení Kampeličky, vznik hasič. sboru... v neposlední řadě také vznik JZD.

Disman (2007) považuje za dokument jakýkoli hmotný záznam lidské činnosti, který nevznikl za účelem výzkumu. Nejčastěji se setkáváme s analýzou písemných dokumentů, ale jak uvádí výše uvedený autor, za dokument bychom mohli považovat třeba opotřebování koberce v galerii, obsah nádob na smetí, záznam snů, osobní deníky aj. Podobných dokumentů počínaje velkou hliněnou mísou, ze které jedla dřevěnou lžicí celá rodina se dochovalo u nás doma poměrně značné množství, ale vzhledem k parametrům bak. práce jsem volila co nejúsporněji. Příběh je analyzován po obsahové stránce, jako takový.

Dovolte, abych Vás seznámila: můj praděda Václav Polanka (1894-1968), jeho jméno a jména ostatních jsou skutečná, data a události odpovídají tomu, jak byly zaznamenány samotným autorem.

4. Analýza a interpretace

Vždy když se snažíme zkoumat nějaký jev, musíme znát všechny dostupné souvislosti, týkající se onoho jevu v našem případě, abychom porozuměli biografii jednotlivce, musíme pochopit smysl a význam rolí, které hrál a hraje; abychom porozuměli těmto rolím, musíme pochopit instituce, jejichž je součástí (Mills, 2002, s. 174). V teoret. části jsem popsala rodinu obecně, jak funguje a nyní na konkrétní události zjistíme, jak obrovskou moc má rodina v důležitých aspektech života jedince. Každý patříme do nějaké nukleární rodiny, a proto jsem začala s popisem dětství Václava, pro pochopení je nutné znát rodinou anamnézu. Zde se utváří, upevňují jeho životní postoje, které jsou historicky a generačně zakořeněny, a přetrvávají po zbytek života. Již zde nacházíme reálný obraz plánování, a formování strategie výběru partnera.

4.1 Socializačně-výchovná funkce

Dětství

Poměry v rodině: matka (ovdovělá) Františka si ve svých 35 letech se 6. dětmi (celkem 7 – jedno po měsíci umřelo) vezme za manžela Tomáše Polanku (25), bezdětný, svobodný. Spolu mají dalších 6 dětí (celkem 7 – jedno po 2. měs. umřelo). Podle mých propočtů, byla Františka v době sňatku v jiném stavu. Václava porodila ve svých 41. letech, jeho otci je v tu dobu 31. let. Mezi těmito „druhými“ dětmi jsou pouze 2 hoši: starší Vojtěch a náš Václav. Ještě před jeho narozením kupuje táta v dražbě usedlost č.p. 20, která se stane po zbytek života jejich domovem, do této doby žili všichni v domě č.p. 33, který ovdovělá zdělila ve stejné vesnici, tedy v Rozsedlích. Viz. příloha č.1.

Z útlého mládí mého pamatuji si, jak jsem ještě nosil dívčí šatečky, které jsem večer vždycky věšel na skobku pod zrcadlem. Pásal jsem velký houf husí na trávníce u Rejškojc. Každý člen rodiny se podílel podle svých možností na fungování rodiny.

Bylo nás sourozenců 12, tedy byla v rodině šetrnost a někdy až přílišná a v některých případech také zbytečná a nezdravá. Spávali jsme na podlaze, dokud jsme malí byli. Jedna peřina rozprostřela se na holou zem, peří setřáslo se k hlavám čili pod hlavy, tak-že polovice těla ležela na prázdné císe a sytku peřiny a druhou peřinou jsme se přikryli. Postup pak byl ten, že se přestalo spát ve světnici na zemi a přešlo se spát do maštale na palandu, kde jak se pamatuji, spávali jsme tři. Tak tomu bylo v roce 1907, než se bratr František oženil a v tom roce přestěhovali jsme se ke Křížovům, ale ještě i zde spávali jsme do roku 1913 já a bratr Vojtěch v maštali. To nebyl žádný zvláštní jev, tak tomu bylo většinou v selských usedlostech.

Když se narodí dítě, první co vidí, vnímá je matka. Myslím, že každé dítě, které se tehdy narodilo (a přežilo první rok), první co vidělo byla práce a tento pohled se nezměnil, dokud se oči nezavřely. Výchova v rodině od raného dětství jasně směřovala k samoobsluze příp. za pomoci ostatních sourozenců. I velmi malé dítě brzy pochopilo, že to jak se budu o půdu a dobytek starat = tak budu jíst a spát a žít. Podle toho budu také ohodnocen u rodičů, kteří pro mě představují autoritu a podle toho budu přijímán. A kdyby selhal můj vztah k rodině a sourozencům je tady ještě jeden, který nade mnou bdí, se zvednutým prstem. Zná všechny moje hříchy, lži a sprosté nadávky, neuposlechnutí... Pán Bůh, a když on mě potrestá – budu ztracený resp. zatracený. Není jiné cesty nežli žít dle přikázání a dojdu ke štěstí,

spokojenosti ... do nebe. Do školy chodí od 6. let do vesnice vzdál. 2 km. Ve věku 12. a 13. let dostal úlevu a nemusel chodit v létě do školy, aby mohl pást dobytek.

Rodiče obhospodařovali dvě usedlosti, bylo tedy nutné, aby děti pracovaly, aby si zasloužily stravu a přístřešek. Zemědělský rok byl jiný než ty ostatní, nemilosrdný k lidským emocím a potřebám, tehdy mu byli lidé skutečně podřízeni. Mimochodem nalézáme se v místech, kde se začíná zvedat horský masiv Šumava. Vrstevnické skupiny, které spolu trávil celé dny venku naučily děti, (nejčastěji při pastvě) přizpůsobit se nejen klimatu, ale najít si samy podněty.

Naučil jsem se hrát na plechovou píšťalu, potom na pikolu a později naučil jsem se hrát na měchovou harmoniku, na kterou jsem pak hrával do pozdního věku svého. Ale především to bylo prostředí, které děti socializovalo a vztahy, které se tehdy formovaly, přetrvaly (nejen díky nízké migraci) do pozdního věku. Již tehdy se začal vytvářet formou učení velmi důležitý vztah k půdě, povinnost starat se o majetek zodpovědně tzn., když odejdu s houfem husí, tak s ním zase přijdu. Skromnost, disciplína a řád. Dodržují rituál společného stravování.

Pokrm vylil se do mísy a z té pak všichni okolo sedící jedli. Mísy byly hliněné neb i dřevěné a lžíce byly též dřevěné. Vžitou povinností bylo, že se lidé před jídlem i po jídle modlili. K jídlu se museli všichni v rodině sejít a obvykle byl to přednosta domácnosti, který se hlasitě modlil a neb to byl někdo jiný z rodiny, který k modlitbě určený byl. Ve jménu Otce i syna...

Včelařství

Včelaření se v malé míře v rodině tradovalo od nepaměti. Mívali asi 8 včelstev, o které se průběžně někdo neodborně staral, a tak včely často hynuly díky nedbalosti, dokud to nevzal do rukou Václav. Se včelařením se blíže seznámil v Polsku během války, kde pracoval na statku. Podle vyprávění se nejvíce dozvěděl od ukrajinského zajatce Troňce, veškeré své poznatky si také zapsal. Po válce se již nikdy nesešli.

Já píši tyto řádky se vzpomínkou na mého učitele včelaře a nevím, zdali on ještě snad žije a neb jej země někde pohřbeného kryje. Často si na něho vzpomínám a žije-li on

snad ještě vzpomíná on na mě, zda-li se ze mě stal opravdový včelař. Opravdovým včelařem jsem se stal život můj spal se se životem včeliček a zdá se mi, **že by život můj byl by pro mě velice těžkým a neb i nemožným, kdybych se včelařením zabývat nemohl.** Po návratu do mého domova v r. 1918 stály ve včelínku našem 2 včelstva v úlech. Zhotovil jsem 2 úly horem přístupné. Úly jsem si sám hotovil a nějaké mě udělal truhlář synovec... Za dobu dalších 30. let počet včelstev zněkolikanásobil. Podle údajů např. v r. 1926/26, 1935/76, 1946/ 74...

Uvažoval jsem o možnosti založení včel. spolku v Rozsedlích a napsal jsem do Ústředí včel. spolků do Prahy. Tam můj návrh schválili a ustanovení spolku schválili připsal ze dne 22. prosince 1923. Dne 24.2.1924 konala se ustavující Valná hromada včelařů, na kterou se nás sešlo 14 a spolek byl ustaven, jehož prvním předsedou jsem se stal. Během dalších let zastával střídavě funkce: jednatele, pokladníka, revizora. Členství bylo ukončeno až smrtí.

Mohu o sobě napsati, že jsem se stal **horlivým včelařem a tuto svoji horlivost rád jsem přenášel na své dva syny Václava a Bohumila, které jsem sebou na včelnici bral a oni museli již od útlého mládí svého při včelaření pomáhat.** Václav však s **jemnějšími city** bolestivě snášel bodání včelami a za to Bohumil projevoval vždy větší trpělivost i zájem o včeličky. Stal se již v 8. letech svého stáří organisovaným včelařem. Domníval jsem se, že pořídím včelnice dvě, ale nedošlo k tomu, protože bylo dosti práce se včelami doma při hospodářství polním. **Sama manželka moje neprojevovala opravdový zájem o práci se včeličkami,** podobně jako syn Václav těžko snášela bodnutí od včel. Jinak je tomu nyní v tuto dobu, kdy ona vidí, že včeličky stávají se pro nás skoro již výminkáře potřebnými nejen **pro útěchu duševní, ale i pro potřebu hmotnou...** Činil jsem jí proto i takové **výtky, že kdyby byla dříve o včeličky se zajímala, že snáze bychom byli bývali náš společný život prožívali.** A ona by tu svoji **choulostivost** a bojácnost nějak omluvila. Ale ona snažila se mě obviňovati, že prý sem býval **přísný a že prý sem na ní i křičel** a to prý ona raději ke včelám nešla... Je možné, že jsem se někdy **hlasitými slovy domáhal u ženy,** která přece neměla nikdy **zapomenouti na slib,** že bude se mnou snášeti také všechno dobré i zlé.

Včelařství bylo jeho kompenzační aktivita, které přikládal, jak vidíme, příliš velkou hodnotu až obsesi. Asi to vyplynulo samo od sebe, v dětech, které od dětství pracovaly

nebyl pěstován jiný zájem, (pokud neexistoval nějaký skutečně silný talent) a tak se pokusil doma o totéž, co ve válce v Polsku a šlo to. Když zvládnul počáteční obtíže, dostavil se úspěch a tím i posílení motivace. Svůj zájem ještě posvětil úředně, aby na něj nikdo nemohl, protože teď má argument „veřejného zájmu“ i pro protest rodiny. Hobby, které dokáže vydělávat, vyčistit hlavu, máte ho hned za domem a moc dobře chutná, to je výhra a proto není divu, že počet včelstev stoupl ze 2 na 76 ! Zálibě ve včelaření se věnuje na několika stranách, je tak možné propadnout myšlence, že byl v minulém životě včelou nebo by jí rád byl. Ale manželka ne. Manželka klade odpor a právě zde eskaluje manželský konflikt, který byl mezi nimi, kdy ona se z jakéhokoli důvodu už nechce podřizovat, přemáhat bolest, kdy potřeby a zájmy rodiny jsou uspokojovány podle potřeb a zájmů otce a to (je velmi důležité) dlouhodobě a nepřetržitě po dobu 30. let. Píše o *choloustivosti a bojácnosti, o jemných citech* u členů rodiny, ale nikdy se nevyjádří takhle přímo o **svých** slabých stránkách. Včelaření v jeho podání může být hodnoceno jako, manipulativní bezohledný akt za účelem zisku, ale druhá strana věci je výchovné působení na děti, které to s otcem zajisté sbližovalo a to hlavně mladšího Bohumila, protože konečně se mohl před starším bratrem zviditelnit a vyhrát. I potlačený strach a bolest přináší místo na výsluní. V téhle soutěži vyhrál – stal se *organisovaným včelařem* pak ještě v mnoha dalších v životě, ale mnohem později a vždy za tím byla odvaha i zkušenost, že každé „štípnutí se zahojí“. Neopomenutelný je význam včel. spolku, kde lidé nejen, že sdílejí společný zájem, ale sekundárně věci dostanou jiný řád a smysl, který je nezbytný. Široká osvětová činnost, přednášky, besedy, knihy a časopisy, které kolovaly svázané po všech vesnicích, včelařské plesy, soutěže atd. Získal řadu ocenění, za vylepšení technologie zpracování včelích produktů. Započal éru, která bez přestávky přetrvává ve stejné podobě do dnešních dní, po dobu 89 let!

Včelařství se prolnulo s jeho dalším směřováním o budoucnosti. V r. 1927 přemýšlí o koupi jiné usedlosti, protože:

...přál jsem si mít usedlost bez nedostatků, jaké na našem hospodářství se vyskytovaly a nedaly se bez potíží odstranit a také pozemky ve větší díly zcelit. Hodně jsem uvažoval o včelaření a v tom stěžoval mě les Hůrka vedle sadu, roje včel bylo zapotřebí sundávat z vysokých modřínů a to je dosti nebezpečné. Dostává nabídku od banky, která

zprostřed. prodej a nákup nemovitostí. Jede vlakem spolu s manželkou prohlédnout si usedlost u Příbrami...*usedlost se mě zamlouvala a měl jsem o ní zájem, domníval jsem se, že budu moci v Příbrami dobře včelařit v té velké ovocné zahradě a snažil jsem se tam najít nějakého včelaře, našel jsem ho v nedaleké obci...ten mě řekl, že včelaři se v jejich kraji špatně, že se tam ani včelařit nedá, protože voda vytékající z příbramských dolů obsahuje jed arsén, kterým je voda otrávená a tou, že se včely také otravují a hlavně včelý plod. Toho jsem se velice ulekl, protože včelařit jsem chtěl a nemínil jsem se toho vzdát. Měl jsem již 27 včelstev a rozhodl jsem se od koupi nemovitosti upustit i když to nebylo lehké a bez určitých výloh...*

Není divu, že v roce 1948 reguluje chov včel tímto způsobem...*obava z toho, že mohou včely přes zimu zahynouti, přinutila nás k drastickému prostředku a my sme včely usmrcovali tím způsobem, že sme je setřásli do bečky s vodou a ve vodě je utopili a pak do země zakopali. Toto jsem nikdy předtím za těch 30 let neučinil, ale v době kdy neúroda cukrovky zapříčinila nedostatek přídělů cukru dostatečný... milosrdným způsobem ukončil jejich život. Vážil si každého života jako takového a byl to také smysl budoucnosti, která musela být efektivní. Ve všem jedná za nějakým účelem s vidinou profitu.*

„Ó, ty včelko tolik milá, ty jsi božské stvoření,

tebe kdo si zamiluje, ten má život blažený.“

Osvětová komise - Po r. 1918 vznikají různé nepochitické spolky a tak vznikla i osvětová komise v Rozsedlích, která měla za úkol přednášet proslovy řádu osvětového či kulturního. Do této komise, která skládala se ze tří členů, stal jsem se předsedou. Za úkol vytkl jsem si, že postavíme pomník padlým vojínům ve válce 1914-18.

Starosta obce – V r. 1923, byl jsem zvolen starostou obce. Úřadovnu měl jsem ve svém domě asi 1 rok. Následuje výčet činností, ke kterým dal podnět. Starostou byl jedno funkční obd. tj. do r. 1927 mezi významné patří zal. hasič. fondu, který byl předvojem, pro zal. hasič. sboru., zal. ovocné školky... později se stává obecním **kronikářem** (1934) do r. 1940.

Kampelička – *Od r. 1932 obstarával jsem v Kampeličce službu pokladní a staral jsem se také o úpravu tohoto domu č. p. 3. Dvakrát jsem přednášel účetnický kurs Kampeličky a jednou účet. kurs obecní. byl jsem jmenován okresním důvěrníkem Kampeliček v okrese...*

Kaple – v lednu r. 36 je na besedě u Roučků a při hovoru přejdou na téma, že by bylo dobré mít v obci vlastní kapli. ...*dojde-li z tohoto našeho rozhovoru k postavení kaple, pamatujte si z jakého počátku se to stalo. Přemýšlel jsem, jak to všechno provést. Nejdříve jsem koupil knihu a na první list jsem nechal napsat titul „ Volné sdružení katolických občanů a občanek pro postavení kaple v Rozsedlích“.* Následují podpisy 177 osob a ustanovení výboru. Vynechám všechny detaily, účetní a stavební deník, jisté je, že za půl roku (!) 1. června 1936, koná se slavnostní vysvěcení kaple. Celý den předtím i potom prší, ale slavnostní průvod s hudebním doprovodem, účast lidí to nijak neodradí. Večer se konají v obci dvě taneční zábavy. Stavbu kapličky považují za nepřekonatelný počín do dnešních dní. Především z pohledu ekonomického. Příjmem byly pouze fin. dary od členů sdružení, kdo neměl peníze poskytl materiál, služby a nakonec jim ještě v pokladně zbylo. Stavba probíhala v jarních měsících, kdy bylo třeba být „na poli“, dobrovolnost a spoluúčast na takové akci byla jedinečná. Jistou úlohu hraje fakt, že se jedná o svatostánek, výraz úcty k Bohu, ale pro mě je to pořád společná práce a myslím, že Václav byl dobrý manažer, který dokázal z cizí myšlenky vymyslet projekt, ekonomicky jej zrealizovat, dovést do konce a prodat. Je mu 42 let.

Tepřve ten, kdo dovede se starati o sebe a svoji rodinu, může vzít na sebe úkol, vykonati také něco pro zájem veřejný, zbývá-li mu na to trochu volného času...přinášíme tím oběť v zájmu veřejnosti.

Veřejná činnost, korespondence, včelařství a další jiné občanské iniciativy byly součástí socializační funkce rodiny. Interpersonální vztahy se rozšiřovaly za pomyslné hranice rodiny a zdaleka se neodbývaly jen v rámci pokrevního příbuzenstva. Samotná jejich existence má opodstatněný vliv na rodinu a nemá smysl podle mého názoru toto více popisovat. Snad jen, domnívám se, že smyslem této strategie bylo vytvoření vlastního pocitu jedinečnosti, nadřazenosti a elitářství. Viz. příloha č. 6,7,8,9

4.2 Reprodukční funkce

Mládí a raná dospělost

Když u mě nastala léta jinošská a mohl jsem navštěvovat muziky tj. taneční zábavy, bylo k tomu třeba také peněz na útratu a tak se chodilo k otci pro prosbu, aby on dal nějaké peníze k muzice. Otec obvykle mě dal 2 koruny. Z toho se dala jedna koruna muzikantům a druhá se nechala na pivo, které stávalo 6 krejcarů a kouřil-li jsem, koupil jsem si cigarety dramky a ty stály 1 krejcar dvě. Takže se mohlo z té jedné koruny ještě něco ušetřit, když se málo pivo pilo a málo se kouřilo, hlavně, že se tancovalo. Někdy to také nestačilo a tak se kradlo a já pamatuju si dobře, jak jsme s bratrem Vojtěchem vzali ze sýpky 30 kg žita, za které Vojtěch ve mlýně utržil několik korun a ty jsme si rozdělili. Snad možná, že Vojtěch to vícekrátě nějaké obilí prodal, ale já o tom nevěděl. Že selští synkové rodičům obilí zcizovali, to byl jev docela běžný, mlynáři od nich brali a málo peněz jim za to dávali. Chodil jsem tedy také k těm muzikám tancovat a tancoval jsem rád se všema děvčaty. Jinošská léta pokračovala a já také dozrával jako jablko na stromě a nebylo tomu ani jinak u děvčat.

Bylo mu dovoleno ve volném čase chodit k muzice, otec mu velkoryse dával peníze – záleželo tedy na jeho uvážení, kolik dostane. Ačkoli Václav pracuje jako kočí, peníze odevzdává. Je ve věku, že rodiče již předpokládají, že si udělá známost. O povyražení není nouze, v místě fungovaly 3 hostince, ovšem i zde vládla hierarchie, sedláci chodili jenom do té své. Vědělo se kam, kdo patří, svůj k svému a že není sedlák, jako sedlák je nezvratná pravda dodnes.

Chodívala k nám častěji za mojí sestrou Bábinou její spolužačka Anežka Vintrová čp. 22, která byla dcerou sestřenice mého otce a tudíž ona byla mojí sestřenkou, se kterou jsem též tancoval a jaksi se mě i zamlouvala. Tancovat uměla, měla bělavé vlasy, modré oči, ráda se usmívala a žertovala. Rád se nechá okouzlit ženskou krásou a nepřemýšlí hned o tom, zda by Anežka byla dobrá matka a hospodyně.

Stalo se jednoho dne, její matka přišla k nám později odpoledne a z její hlavy po obličejí tekla jí krev. On jí tloukl deštníkem její nevlastní syn tak, až jí hlavu prorážel. V jejich domácnosti, žilo se v nesvárech. Ale ona matka si přála, abych si já s jejich

Anežkou známost udělal, která by pak později končila naším sňatkem. Jednoho dne přinesla ta matka k nám několik vkladních knížek a tím jaksi chtěla ukázat, že otec Anežce také může dáti slušné věno a pak se domnívala, že když k sňatku mezi náma dojde, že Anežku bude mít v místě ve vsi a že se k ní bude moci uchýlovati v dané potřebě. To se mohlo také státi, ale Anežka podědila také nějaké vlastnosti po svém otci. Růstem nabývala také vysokomyslnosti, matka jí v zimní době posílala do Sušice ke švadleně Hošťálkové, aby se naučila šít na šicím stroji. A jak to bývalo u těch tanečních zábav, tančilo se se všema děvčaty a tančili i jiní hoši s Anežkou. Někdy se mě zdálo, že Anežka si přeje mít více hochů nápadníků a to můj zájem o ní nabýval lhostejnosti. Nesnesl konkurenci, byl hrdý a soupeřit s někým by znamenalo třeba i prohrát. Jeho hrdost jej měnila ve zbabělce.

Víme, že probíhaly domluvené sňatky, bez dětí. Musela být splněna kriteria, která si rodina kladla. Václav si Anežku nevzal, rodinná historie nebyla pro něj vhodná a osobností byla Anežka více „do větru“, málo submisivní, společenská, žádný pro-rodinný typ.

Rituál svatby a zasnub

Vážná známost aneb na lásku není čas

Této kapitole jsem se věnovala, poněkud obšírněji. Myslím si, že je to etapa, která právě určuje a rozhoduje o další perspektivě stávající i budoucí rodiny, o kvalitě vztahů, jak z ekonomického hlediska, tak emocionálního. Situace, kdy mám před sebou ještě $\frac{2}{3}$ života, (to může být i 50 let) ale volit musím dnes, představuje velkou zátěž v každém věku. Připočítáme-li k tomu fakt, že se vracím šťastně, jako hrdina domů s neodžítým válečným traumatem, do hospodářské krize poválečného Československa, kde to co bylo včera již dnes neplatí... je riziko neúspěchu abnormálně vysoké. Zcela pochopitelně se přiklání na radu dalších členů rodiny a nechá se ovlivnit. Nemyslím, že „víc hlav, víc ví“, ale byla mezi nimi důvěra a poslušnost nebo také příslušnost, jednoduše v sázce je příliš mnoho, než aby rozhodl sám. Vzít do rodiny někoho „z venka“, nebylo v této době jednoduché. Pořád ještě je tady ten strašák nevratnosti rozhodnutí, jednou a pro vždy, jde o majetek, (byť zatížený dluhy finančními a naturálními) a manželský slib před Pánem Bohem. Výběr partnera. Kdo to má být? Žena (legitimizace sexu), zdravá (reprodukce), přiměřeně bohatá (majetek je udrží pohromadě, zajištění ekonom. fungování rodiny), z blízkého okolí (snadno ověřitelné

informace): nepřipadalo v úvahu zůstat „svobodný“ (bez ohledu na pohlaví), pokračování a udržení rodu v legitimním svazku, znamenalo změnu statusu na dospělý.

*Pravdou je, že ujímá-li se kdo po rodičích nemovitého majetku, že se **tento majetek bud' více nebo méně zatěžoval povinnostmi**, jednak peněžitými jednak naturálními dávkami a tak tomu bylo i v mém případě. A tak bylo také pravidlo, že **ten kdo se nedožení, že se pak také nedodělá, pracuje na dluhy a úroky, které ujídají z mísy**. V našem domově, kde nás bylo toliko sourozenců, muselo se hospodařit a šetřit.*

Znamená to, že, do vyučení rodiče živili děti a pak není doba na „postavit se na vlastní nohy“, nebo dokonce „vylézt z hnízda“, ale oženit se/vdát a převzít odpovědnost společně s... nazvala bych to jako proces z rodiny do rodiny. Vážná známost v našem případě znamenala 2 schůzky, jeden dopis a domluva rodičů, jaké bude věno. Jednali racionálně podle zaběhnutých tradic, společenských konvencí, rodina sice plnila ochrannou funkci, ale také se jí musel ve všem podřizovat, regulovat své chování. Potomci znamenali pro rodinu návratnou investicí zde **rada strýce Špičky** (kněz): *Na tobě je veliká starost, abysi si zařídil hospodářství ve velkém. Děti ti porostou, budeš mít spolehlivé pracovníky doma. Pohled' na otce svého a strýčky svoje. Byli také sedláci a jak se rozumným hospodářstvím, spořivostí a přičinlivostí povznesli.* Tato rada je životním mottem celého rodu. Je nad vši pochybnost, že pouze racionální (v našem případě měřitelné peníze) rozhodnutí přinesou úspěch. A nejinak tomu bylo i v tomto případě - jakožto v případě jeho strýců, dědů a otců... tento názor přejímá, identifikuje se s ním.

Bratr Vojtěch (28) je po válce na doléčení v sušické nemocnici, kde se seznamuje s Antoníí – dcera vdovy a majitelky hospodářství v ne-příliš vzdáleném Dobrušíně. Na seznámení měli asi 2 měsíce (!) - doba dostatečně dlouhá k tomu, aby došlo k jednání o svatbě Vojtěchovo s Antoníí.

*Jednoho podzimního dne přišla k nám matka Antonie a **pojednala s mými rodiči o záležitosti té. Já(24) s bratrem Vojtěchem(28) jednal též a řekl jsem jemu, aby mě dali dvůr v Dobrušíně č.p. 6, který má dostat nevěsta a aby oni šli do Rozsedel a aby se tak ujal on s nimi obou dvorů č.p.20 a 36, já že zase půjdu do Dobrušína s mými rodiči hospodařit. Když Vojtěch toto jim sdělil, dostal odpověď, jen abych si já nechal tyto oba dvory a jemu,***

aby dali naši peníze. Obdržel tedy podíl 14.000 Kč. Svatba konala se v úterý 28. ledna 1919,...Václav šel bratrovi za družbu a za družičku šla Marie Polatová (22, sestřenice nevěsty) dcera mlynáře z Dobrušky, kterou předtím vůbec neznal a kterou si za 5 měsíců na to bere za manželku.

*Druhý den (po svatbě Vojtěcha), mě sestra Karolina vybidla, aby jsem šel té družičce poděkovat, za šátek a kapesníčky, které ona mě darovala. Uposlechl jsem té rady, došel jsem do mlýna k Polatovým za družičkou, byl jsem mile přivítán. Družička byla ve mlýně, zastávala práci stárka. Ta honem se **přestrojovala**, inu **viděla ve mně jakého nápadníka**. Když se pak po svatbě v neděli konala u **nás dobrá vůle**, přijela se k nám podívat i družička. Vojtěch mi doporučoval, jen abych si tu družičku namluvil. **Je prý ze mlýna a tam, že mají peníze**, jak to slyšel od ženy a její matky, která byla sestrou mlynářky. Doma byla ještě svobodná sestra Božena. A tak se moje rodiče domnívali, podle řeči Vojtěchovo, že by bylo dobře, kdybych se oženil s tou dcerou mlynáře, aby mohl být splacen dluh Vojtěchovi a další podíl Boženě, která se seznámila s Ant. Kůstkou..., ale já jsem přece uvažoval o té Miladě a k tomu můj otec poznamenal, že by mě to nedoporučoval, aby sem se oženil s tou Hozmanovo dcerou. Díval se na Hozmana, svého bratrance tak, že on **není dobrý hospodář** a že mě může třeba někdy i obtěžovat. Hozman často vysedával v hospodě. Tedy to znamenalo, že **nebude moci dát dceři Miladě dostačující podíl ku krytí podílů mých sourozenců**. Tak tedy výběr budoucí Václavovy manželky přímo podmiňuje úspěšnost jeho sestry na sňatkovém trhu (!) Směnnému obchodu jsou podřízeny veškeré potřeby.*

Sestry provdávaly se jedna za druhou, a všem bylo dávané také věno a tak nebylo ani myslitelné, abych se ujal hospodářství bez přínosu věna té dívky, se kterou se ožením a která se stane spolumajitelkou tohoto hospodářství. Kriterium výběru nevěsty bylo jasné: čím větší věno = větší šance na úspěch.

Václav, je mladý, chce vše, čeho se mu nedostává: peníze a láska. Je sexuálně zralý a již dlouho touží po fyzické přítomnosti ženy. I sexuální pud má vliv, na jeho nejistotu a nerozhodnost. Sex je tabu a proto má strach, strach ze ztráty sebekontroly. Chtěl by se nechat strhnout, svázat, zaslepit ženou, která ho uspokojí a odpovídá jeho představám. Nadechnout se a utíkat tam, kde ho nic a nikdo nedostihne, jenom ona. Zpochybnit rady

rádců a změnit sled událostí, které jsou řízeny bez jeho vůle. Je zamilovaný, ale na lásku není čas. Více by se hodilo: na lásku nejsou peníze. Láska a manželství spolu nesouviselo. „Selský rozum“ zvítězil, protože racionálně uvažující jedinec se často smiřuje i s přechodnými ztrátami, aby takový vztah udržel – manželství je toho modelovým příkladem.

*Miladce poslal jsem malý dopis (**papír i obálka černě lemované**) a napsal jsem toto: „Večer až vzejdou hvězdiček ráje, v tichosti budeš lkáti snad, ale vzpomeň si, vzpomeň Miladko, že jsem mínil tebe **míti opravdu rád!**“ Více jsem se s ní nesešel. Fakt, že zaznamenal i barvu papíru a obálky vzkazu na rozloučenou, představuje další zoufalý a nezdařený pokus o navázání pouta k ženě. Je to krátký vzkaz, protože je to pro něj bolestné a strašlivé, že se nedokáže vzepřít osudu. Metaforicky bych k tomu ráda připsala, že poslední „záchvív lásky“, předznamenal jeho pád do zatvřelosti, sebelásky, sebekontroly a neúměrná očekávání od ostatních členů rodiny.*

Upevňuje se tak preference ekonomické funkce rodiny, nyní mohou přesouvat a vytvářet zdroje. Zdroje jsou tak především děti a po generace děděný majetek.

*Napsal jsem **pak delší dopis té družičce ze mlýna a bez vytáček jsem jí sdělil, že se míním oženit** a mínila-li by se státí mojí manželkou. Odpověď na dopis jsem neobdržel, a proto jsem si pro ten souhlas nebo nesouhlas jednoho dne do mlýna došel. Když jsem souhlas pak obdržel i od jejích rodičů, pozval jsem pana otce k nám na podívanou a na dohovor s mými rodiči. Je zajímavé, jak ji oslovuje družička, jak je nadřazený, autoritářský a vztahovačný. Celková změna jeho projevu je zřejmá při prvních slovech dopisu. Jeho postoj k budoucí ženě je na rozdíl od milenky naprosto rozdílný – teď si vybírá on a dává najevo nevoli, nechut', téměř odpor k jiným variantám.*

Z tohoto manželství se narodili dva synové, téměř do roka a do dne **1. dítě** – je to syn Václav. Pro rodinu to byla velká událost. Dítě bylo legitimním důkazem fungování manželství, konečně nastaly lepší časy.

*Dne 3. července 1920 asi v šest hodin odpoledne, **narodil se nám syn**, kterému byl kmotrem bratr můj Vojtěch s manželkou a kterému bylo dáno jméno **Václav**. Z toho byla velká radost, hlavně také u rodičů manželčino a do peřinky tak dostal 5.000 Kč na*

zakoupený travní žací stroj, který stál 6.432 Kč. Prodal jsem ročního valáška, svini a obilí. Mimo stavby stodoly činil v tomto roce příjem 42.478,2 Kč a vydání 39.545,94. v roce 1921 postavil jsem sklep na brambory a kůlničku. Příjmy: 57.244,58 Kč a výdaje 43.062,89 Kč.

Taktéž z účetních záznamů za rok 1920, lze vyčíst **příjem darovaný** od rodičů manželky za narození syna a nákup stroje 9900 Kč. To potvrzuje účast rodičů (mezigenerační solidarity a souhlas) na dalším životě jejich - již dospělých dětí. Manželství je v souladu s jejich nároky. Může se zdát nevhodné uvádět v **nákladech** synovy potřeby, jako výdajovou položku, ale vzhledem k preciznosti účetních schopností jeho otce se není čemu divit. Mezi záznamy o nájmech, mzdách, odvody sirotčí a nemocenské pokladně... jsou v účetní knize záznamy o výdajích na dítě popsány jako: *Venoušovi vozík z Kašperských Hor 80 Kč (hračka), za flanel Venoušovi na košilky 30 Kč, za hrnečky pro kluka 11kč, za klobouček Venoušovi 31Kč, za botičky Venouškovi 44Kč.*

Během 2.let je to pouze několik údajů, nicméně usuzuji, že podle zdrobněliny jména, kterou použil ve strohé úřední osnově účetního deníku má svého syna rád. V r. 1922 se narodil druhý syn Bohumil. O jeho narození se mnoho nedozvíme, protože otec je jednak velmi zaneprázdněný, v této době je zvolen starostou a zakládá Včelařský spolek, ale rození dětí je přece jenom „věcí“ žen.

2. dítě: *1. října 1922 v neděli ve 4 hod. odpoledne narodil se nám syn Bohumil a také jsme z toho měli radost, že při porodu nezahynul a podařilo se jej přivést k životu umělým dýcháním a koupelí.* Prožívá i narození druhého syna, neboť se rodilo doma a porod byl zřejmě komplikovaný. Pokračuje přestavba domu do dnešní podoby. Místnosti již nevyhovovaly tehdejšími nárokům na bydlení a rodina se rozrostla. Čeleď měla své místo k bydlení na sýpce, ale pro rodinu sedláka bylo třeba větších stavebních úprav. I to znamená pro všechny větší komfort a investici do budoucna, kdy se bere v úvahu, již při narození syna, že majetek zůstane v rukou dědice. *V tomto roce postavili jsme novou obytnou budovu na místě té staré. Stavbu jsem měl v režii a k platu zedníkům, nádeníkům a tesařům dávali jsme jim svačiny a oběd, takže někdy zasedlo k obědu více jak 20 lidí. Poněvadž bylo nutné zbourat starou budovu, museli jsme se nastěhovat na sýpku nad konírnou a tam jsme bydleli po celou dobu a tam se také vařilo, než byla nová budova postavena. Stará budova došky krytá měla střechu asi z poloviny u samé země a stalo se, že*

jednou přeběhl zajíc tuto střechu a na druhé straně spadl na dvůr a jednou na střechu vylezla také jalovice Vintrojc.

Za pozornost stojí část dopisů, které Václav (otec) adresuje před svatbou svému synovi, tedy ženichovi. Dozvíme se vše o životním poslání otce, syna a manžela a také o strategii budoucího života. Je to téměř identický odraz, jak generace po generaci dědí zaběhnuté stereotypy, postoje, názory, hodnoty.

*14. června 1943 se konala svatba našeho Veny, v den Božího hodu svatodušního.
12. června jsem dal synovi tento dopis, který zde doslovně opiš takto:*

Milý synu Václave!

*Dne 3. června t.r. bude tomu 23 let když jsi se stal **předmětem radostné události** pro nás – narodil ses. Od té doby prožívali jsme s tebou jak radosti, tak i starosti a s těmito pocity smíšenými život náš poplyne dále a jen na Tobě bude záležet, jak dovedeš vyvažovat ty naše starosti radostmi... Převezmeš na sebe **úkol muže** v pravém slova smyslu a z toho důvodu a právě v této chvíli pociťuji jako otec ku svému synu povinnost napsat několik slov pro Tvoji věčnou paměť a k povzbuzení mysli tvé. Byla to jen síla vůle mé a nezměrná touha po životě co umožnilo mě stát se nejen mužem ženy tj. Tvé matky, ale také i otcem dětí. Pocit mé radosti když v očích tvých **spatřil jsem prodloužení mého života v životě Tvém...** Dbal jsem na to, aby vedle hmotné podpory podepřel Tebe také co nejvíce statky duchovními. Jak daleko se mě to podařilo, o tom vedle mě budeš snad v průběhu Tvého života také uvažovat, kolik se tě všeho dostalo, jak si toho dovedl přijímat a jak jsi za to vše vděčným synem. Přál by si a vlastně si přeji, abys vždycky dokázal poznávat pravdu. **Nikdy však nezoufej, naděje své opírej neustále o víru v Pána Boha a buď vždy přesvědčen, že jen tak podaří se tě překonat všechno, a i to co zdá se býti třeba i tím největším zlem.** Život bez naděje nelze si ani představit a proto naděje jest a zůstane i Tobě majákem v bouřích života. **Družku, kterous si sobě vyvolil pro život manželský, v té jistě spatřuješ, že bude tvojí věrnou manželkou, dobrou hospodyňkou, neúnavnou Tvoji pomocnicí, nejlepší kamarádkou, spolehlivou ochránkyní, Vašeho rodinného krbu, jedinečnou utěšitelkou a v povinnosti při zachování rodu vzornou matkou a vychovatelkou rodové ratolesti, když Pán Bůh dá také takovým úkolem „býti rodiči“ Vás pověří. Vždycky také měj na paměti, že nic na světě***

*neukázalo se být dost dokonalým a že proto ani ty nezůstáváš bez chyb, neboť všemu naučiti se nebylo dáno nikomu, poněvadž sám život lidí ukazuje na neustálou přeměnu od nemluvněte až po starce.Loučíte se se svobodným stavem v době pro lidstvo ve světě neutěšené – je válka. Nevíme, co všechno budeme muset ještě prožít... nemohu jinak než slova mé matky opakovat při mém vstupu do stavu manželského ...**s vyslovenou prosbou, aby rodiče své nikdy neopouštěl.** Nemohu proto jen věřit, že i ty zachováš rodičům svým uspokojivou vzpomínku, žeš opravdu hoden jejich upřímné **lásky k vlastní krvi, z níž živ jsi a pro ni dále žítí budeš** a jí nikdy neopustíš z vlastní vůle Tvé.*

Podobný dopis píše také před svatbou (1946) mladšího syna Bohumila, ale je adresován jeho budoucí ženě Jiřině. Před tímto sňatkem, však probíhalo mnoho událostí, které se navázaly na vznikající a nikdy nekončící mezigenerační konflikt v rodině. Předznamenaly strach o zajištění ve stáří nejen v důsledku celospolečenských změn, ale i pozvolný přechod k individuálním potřebám, které generace předtím vůbec neřešila. Po více, jak 50. letech nepřetržitého dědění majetku z otce na syna, hospodářství zůstává bez nástupce. Tato nová situace ve své podstatě předpovídá dobu, která přijde – 50. léta typická skutečným strachem o přežití. Oba synové odešli. Starší jde do zaměstnání a buduje kariéru na Příbramsku a mladší syn se „přiženil“ na mlýn do Proudčovic v okolí Krásné Hory.

*24. srpna 1946 oženil se syn Bohumil s Jiřinou, dcerou mlynáře Snopka z Proudčovic okr. Sedlčany, přiženil se tam na mlýn. **Aby bylo možno státí se spolumajitelem mlýna, bylo požadováno od rodičů Snopkových Kč 100 000,-v nové měně.** Tolik peněz jsme neměli a proto odprodali jsme pozemky ve výměře 8ha 50 arů za Kč 140 000,- **zůstali jsme bez Boži sami doma hospodařit s údělem, jaký nám život také poskytl.** Sami doma já s mámou jsme se rozhodli ku prodeji dalších pozemků pod 20 ha a tak jsme prodali dalších 5 ha 52 arů – tím jsme se **zajišťovali na naše stáří.** v roce 1948 vrátil se k nám Boža s rodinou a ujel se hospodaření na zbytku hospodářství o výměře 19 ha 76 arů a pronajal mlýn v Proudčovicích. Zde opiši dopis, který jsem napsal a poslal Božovi a jeho nevěstě před svatbou. Dopis zní takto:*

Jiřinko!

*Prvního října t.r. bude tomu 24 let, kdy náš Boža stal se pro nás radostnou událostí...Síla vůle a nezměrná touha po životě **když ve válce mrtvé jsem přelézal a umírajících poslední tep jejich srdce pozoroval, umožnily mě státi se nejen mužem ženy ale také i otcem dítek...**Seznámení se Boží s Jiřinkou Snopkovou **nemohlo se pro mne jako pro otce státi delším tajemstvím, jak by si to snad Boža přál. Musel jsem nalézt rukopisy a třeba-že neovládám dokonale grafologii, tj. poznatky rukopisné, přece jen jsem mohl poznati, že na Božovi bude velmi záležet, aby svojí osobností docílil náklonnosti této Jiřinky, která v tazích a smyslu svého písma, zahluje určitá svá přání, ale která nelze uhodnouti bez osobního poznání. Průběhem času, pak došlo nejen k tomu, že se Boža s Jiřinkou poznali, že jej poznala také maminka a pak i tatínek, ale že konečně Jiřinka odhodlala se k návštěvě nás – rodičů Božových. Tím mohli jsme pozdravit jeho vyvolenou Jiřinku, ano Vás a nyní Tebe. Vzdálenost mezi našimi domovy překlenula veliká naděje ve šťastný a spokojený společný život Váš... Mezi šumavskými hvozdy vyrostl jinoch milován svými rodiči tolik, že jemu umožnili, aby vyplněn byl slib daný jemu jeho dědouškem mlynářem a stal se on mlynářem také. Zatím na břehu Vltavy od Šumavy vzdáleném dorůstalo ve mlýně děvčátko ve starostlivé péči svých rodičů, které očekávalo, kterého asi mladého mlynáře osud k nim do mlýna přivede. A když přišel Boža, neponechala Jiřinka vše jen osudné náhodě, ale snažila se uchopit osud do svých rukou pevně a formulovala jej podle svých přání. Od psaníčka ku psaníčku, od slovíčka ku slovíčku, tvořila se známost, mizely pochybnosti a rostla potřebná důvěra v obouh jejich domovech. Z této důvěry vyplynulo, že Jiřinka s Božou ujímají se nyní odpovědných úkolů po rodičích, když již starý pan otec mlynář po vykonané práci unaven těžkou svojí nemocí rád i s maminkou své nástupce uvítají a jim do života požehnají. Odchodem Boží do jeho nového domova osiří však rodný domov jeho. On často vzpomínati bude, kde jeho kolébka stála a že je to tam blízko pod kapličkou sv. Antonička, kterou on pomáhal také budovati, nic netušíce o tom, že jeho Jiřinka přijde se jednou také na toto dílo a v něm na zamilovaného světce podívati. Nebude zde Boží a zůstane zde po něm jen stopa vykonané práce a lásky. **Boža se s Rozsedly, s vesničkou pod horami se slzami v očích rozloučí a odejde, tam kde mocnější vliv milované Jiřinky nepřemůže nic jiného. On bude patřit jí a ona jemu po celý život.** Viz. příloha č. 5.***

Smrt

Během války rodinu stíhá tragédie: Umřela sestra Julie. 26. 5. 1917 (píše Pepka 40)- *Máme ted' veliké soužení zvlášť naše maminka, ta aby se zbláznila. Právě včera jsme doprovázeli sestru Julinku (38) do hrobu. Zemřela při porodu, jest toho vina porodní babička, dostala zápal omladnic a nebyla žádná pomoc platná. Já sem byla u její smrti, to bylo něco hrozného ten pláč a křik. Co budou ted' dělat 8 malých dětí.*

Za týden podobný dopis píše také Fána (35) ... *jedna milovaná sestra nám **umřela a po ní zůstalo 8 dítek, které jsou jako ty kuřátka.** To nejmenší si vzala Marjánka (43), 4 roky starou faninku si vzala Kadla (28) a maminka si vzala 6. letou Boženku, tak zůstali strýčkovi jen 2 holky a 3 chlapci, tomu malému jsou 2 roky. Vojtěch měl rukovat, právě když měla pohřeb. Jsou tů velký hyce, všechno vyhoří, že ani nebume nic mít. Franta (nejstar. bratr) je ještě ve špitále, měl takový svrap, s tím se dostal do špitálu. v novinách stojí zač se kupuje kolem Č. Budějovic 1 kg mouky za 50 korun, je tů vše drahé 1 vejce stojí 15 krejcarů. máslo 1kg 8 zlatejch, už ho musíme dávat eráru za cenu 9 korun za 1 kg, musíme ho dávat do školy. Žene se na nás strašná bída. Už je slyšet, že **lidi umírají hladem.** ...největší radost máme s tou malou Fanynkou, pro kterou **není možnost dostat za peníze látku** na šatičky, ale za mouku jo, tak například za barchetové kalhotky pro ní stojí 5kg bílé mouky. 30. září měli v Rozsedlích muziku, včera zas v Kadešicích a tak začínaj být lidi veselý. Každý má dost peněz, že s nima neví co dělat. Jen **my peníze nemáme, ale máme věci.** To víš, že je peněz dost když si pasačka v Rozsedlích koupila gramofon a hraje si naň.*

Za dalších 10 dní píše o smrti sestry ještě Božena (17):

Co se to stalo, že ta naše Julka umřela. Vojta tam byl ve čtvrtek, tak jí nebylo nic, než jí bolela trochu hlava a zatím druhý den v pátek ráno, přišla holka, aby tam maminka jela, že je s ní špatně. Odpoledne tam Vojta maminku vezla a ta tam zůstala až do úterka, až domů vzkázala, že už to nemůže vydržet, aby tam šla Pepka. Maminka když přišla domů, byla celá stonavá bolely jí nohy a ruce, jak musela každou půl hodinu ždímat obklady a dávat je ve dne v noci. Pepka tam zůstala a Julka ve středu ve 3 hodiny umřela. Doktor jí

zatočil do lajtuchů, které polil karbolou a museli jí dát hned do rakve a zabednit, tak jí potom už nikdo neviděl...

Rituál umírání

Rituál umírání a pohřbu, jak probíhal je zaznamenán ještě na několika místech, taktéž pohřeb jeho přítele Rejška, který žil v Rozsedlích. *...položili rakev s mrtvím vedle hospody na stůl s bílým ubrusem a rakev otevřeti dovoleno nebylo, ale dovolené bylo rakev otevřít v místnosti a tak se stalo. Viděl jsem Rejška mrtvého s delšími obrostlými vousy, jakých nikdy nemíval. Jeho žena naříkala a plakala a mj. řekla: „Když si mě měl nýčky tak rád.“*

V r. 1950 umírá v nemocnici jeho sestra Karolína (61) je přivezena domů a pohřbena do rodinné hrobky. Proslov nad rakví, čte Václavův syn, tedy synovec zesnulé, při smrti jeho otce, čte proslov strýc zesnulého.... Nemoc a umírání probíhá doma. Díky domácí péči má ošetření laický charakter a ve většině případů končí smrtí. Vše má ale ritualizovaný scénář a každý člen rodiny ví, kde je jeho místo. Z generace na generaci přecházela nejen zkušenost, jak o nemocného pečovat, ale také prožitek co je to umírání a smrt zblízka. I přesto, že dcera byla provdána, měla děti a manžela, bydleli ve vzdálené vesnici, když onemocněla, poslali pro její matku! Ta zanechala své domácnosti a šla se o ni starat, jako první. Povinnosti vůči dětem přetrvávaly i přesto, že byly „z domu“ a přecházela na ně i péče o jejich děti. Nepřipadalo v úvahu je nechat nezaopatřené. Jejich otci jich pravděpodobně ponechali pouze takový počet, který byl schopen podle svých poměrů uživit. Přišli tedy o jednu sestru, ale její odchod byl pro všechny srozumitelný, protože jí pomáhali se uzdravit – tak moc, že i matka vzkázala, že už to nemůže vydržet. Mezigenerační solidarita fungovala naprosto samozřejmě. Fakt, že smrt je všudypřítomná, byl přijímán jako samozřejmost, nebyla privilegiem pouze starých lidí. Vysoká úmrtnost u novorozenců, ve středním věku u mužů i žen bez výjimek ze smrti činilo běžnou realitu, která s námi „žije“. Od raného dětství žily děti na venkově mezi zvířaty (viz. výše, jak pásł husy a potom později hovězí dobytek...) a již zde spatřovaly přirozený úhyn a také rození mláďat. To vše mělo své opodstatnění v každodennosti, při plánování budoucnosti té blízké i dalších perspektiv, limitů dnů příštích. Smrt byla událost pro široké příbuzenstvo a celou obec, stejně jako narození dítěte. Staří lidé buď žili, nebo zemřeli. Jak jinak si vysvětlit

všednodennost smrti než-li poznámkou, která je připsaná pod svatební fotografií syna Bohumila: ...svatebčani se vozili na pěti autech. **Svatba se konala a mlynář Jaroslav Snopek zemřelý byl pak dne 26.srpna, v pondělí pohřben.**

Úmrtí samotného autora vpomínek Václava (74) zaznamenala jeho žena. Už neměl kdo zapisovat události do deníku a toto je její první zápis, kterým samozřejmě převzala roli, která předtím, zcela výlučně spadala pod kompetence jejího manžela.

Odvezli jsme tatíka nemocnice (6. března 1968). V nemocnici se mu nelíbilo, chtěl každý den jít domů, lékaři ho nechtěli propustit, že není vyléčen, že musíme podepsat revers, návštěvy byli zakázány skrze skřípku. My jsme se každý den ptali, jak je to s ním a chodili jsme tajně za ním k lepšímu to nevedlo. On tam byl tak nešťastný, že není doma. Konečně v pátek (15. 3.) zavolali, abychom si pro něj přijeli, že chce stále domů, stejně jsme museli podepsat revers a vyléčen nebyl bylo mu ještě hůř, protože mu stoupla horečka. Byl celý radostný, že je doma, hovořil s námi...Niebaurová mu poslala smetanu, tak si na ní pochutnával...V pondělí více spal, tak jsme mu zavolali velebnýho pána, tak se smířil s Bohem a přijal poslední pomazání. Odpoledne přijel autobusem syn Václav a tatínek mu řekl, tys hodný žesi přijel. Pak nastal večer, kdy náš milý otec napoděl vydechl, bylo 9 hodin večer. Bylo to žalostný, jak u něj oba synové byli, já a ošetřovatelka. To vždycky říkával, že by rád umíral mezi svýma, když hovořil o vojně, jaké jsou to hrůzi k nevypovězení. Jeho touha se splnila.

Podle četných mluvnických chyb, mohu usuzovat o jisté nevzdělanosti, ale to není předmětem našeho zkoumání. V popisu o smrti manžela je pramálo o jejím prožívání ztráty životního partnera. Mohu se jen dohadovat, že to mohlo být způsobeno právě předešlou zkušeností a tedy připraveností. Při očekávání smrti tak vzniká čas na „uspořádání myšlenek“ v případě, že je průběh podobný, jako zde: nemoc, hospitalizace a úmrtí doma mezi „svými“, prakticky zde nedochází k žádnému šoku, popření atd. Klidná smrt ve smíření. Ještě ke slovu mezi svými, pokud je toto nebožtíkovo poslední přání, tak mezi „své“ zahrnul pouze manželku a své dva syny. Ale v domě ještě bydlí snacha a 3 vnuci ve věku 22,20,18 let! Z jakého důvodu jim byl upřen pohled na smrt? Proč výhradně pro „zvané“? Dalším důležitým faktorem je, že se snaží formulovat zápisy, tak jako její manžel, kopíruje jeho úřední formu chronologických bezbarvých zápisů,

schématicky, s povinností, s obavou ze zanedbání jeho odkazu. Ritualizace smrti přetrvávala do 50. let 20. stol.

Ve válce vzalo za své zdraví, závazky, tolerance, dodržení slibu a opatrování něčeho co je cenné. Svět se změnil na Předtím a Potom.

4.3 Ekonomická funkce

Hlavním předmětem jednání rodičů, před svatbou je výše věna:

*Nevěsty **otec nabídl 12 tisíc zlatejch, výbavu, 1 krávu a 1 jalovici. To byl výsledek, který nemohl uspokojit** a když jsem to řekl Vojtěchovi, ten dále **trval na tom**, jen aby sem se s dcerou mlynáře oženil, že peníze mají a že dceři přidají.* Všichni potřebovali peníze. Je sepsána předmanželskou smlouva a ještě ten den na farním úřadě udělali ohlášky (3x po sobě jdoucí neděle, veřejné ohlášení v kostele o chystaném sňatku). Předmanželský rituál je v podstatě vysvětlení, co a jak bude, podloženo dispozičním finančním a nehmotným majetkem. Neexistoval sociální stát, který se postará o nezaměstnané, nezaopatřené děti, seniory...zodpovědnost byla zcela na rodině nebo na jedinci. Každý vyložil své karty, manželství byla celoživotní investice s dlouhodobým výnosem.

*Za výměnek si rodiče vymínili k obývání místnosti všechny v přístavku k usedlosti č.p. 20 přistavěné napravo od vjezdu do dvora v prvním patře se nalézající. Světnici vytápěli ze zásob dříví hospodáře. Ve sklepě místo na brambory a mléko. Jako **výmínek** **naturální v dobré jakosti, míře a váze** ročně osm metric. centů žita, 4 pšenice, 4 ječmene a 2 ovsy, 12 bramborů a pokud brambory budou na poli, pro svou potřebu volně si tyto brát, dále 5 kg máku, 50 kg soli, 200 kg zelných hlávek, 360 vajec, 50 kg vepřového prorostlého masa, 1/5 veškerého ovoce, které se na stromech k usedlosti urodí vždy po sklizni, 2 husy mladé s peřím, dále jim dojití a nadojené mléko jim odváděti. Výminkáři mají také právo dojení krávy se vzdáti a příslušet jim bude v případě tom každodenně 2 litry teplého kravského mléka, tak jak se nadojí – vždy večer a každoročně 5 kg másla, 1 prase, potřebné šatstvo, prádlo a obuv a kdyby výminkám **sami si je koupili jim cenou, kterou tito zaplatili nahraditi.** Prádlo jim **práti**, obilí do mlýna **dovézt** a semleté zboží jim*

***přivéztí.** V peci hospodářů při jejich ohni chléb a jiné pečivo v peci péct. Dále když by si nebrali společně s hospodáři palivo od špalku, 6 metrů měkkého suchého polenového dříví s bezplatným přívozem a uložením pod kolnu a konečně ve stáří a v nemoci potřebnou posluhu a ošetření, jakož i lékaře a **léky platiti**... Viz. příloha č. 3.*

mezi další ujednání patřilo vypořádání se sourozenci např. ...*byl jsem povinen dát 1 krávu a 1 jalovici sestře Boženě, vystrojiti jí veselku a dáti jí zhotoviti nábytek. Na povlaky na peřiny dal jsem jí 1000 Kč a za 20 kg hovězího masa na veselku zaplatil jsem Kč 400,-...*

Ještě za zmínku stojí, co se událo v sobotu 4. května již v době ohlášek mj. předchozí smlouva byla sepsána 3. 5. den předtím.

*Šel jsem k mé nevěstě a s ní šel jsem tam k zábavě, která se v Dobrušíně, jako máječek odbývala. A tato **moje nevěsta mě řekla, že prý si ji беру pro peníze.** Domů vrátil jsem se druhý den ráno a mnoho přemýšlel jsem o slovech nevěsty, a když jsem přišel domů, řekl jsem matce: „Mami, já toho ženění nechám.“ A řekl jsem proč, co mi ta nevěsta řekla. Matka se mě snažila domlouvat, že by to bylo ošklivé, že jsou ohlášky, a co by si lidé pomysleli...*

V roce 1919 byla plnoletost uznána až po dovršení 24 let, a proto je nutné nevěstu zplnoletit: *Propuštění z moci otcovské – okresní soud v Sušici, jakožto úřad opatrovnický, schvaluje prohlášení Antoníny Polaty mlynáře, že svou dne 7. února 1997 narozenou dceru ...z otcovské moci propouští...*

Do svatby chybí 3 týdny.

Vážná známost byla jedna a končila sňatkem. Vzдорovitě, se vzájemnou nesympatií, nedůvěrou s tím vším vstupovali společně do manželství, teď a navždy. Neznali se ani po stránce intimní, tělesné, zdravotní... vstupovali do manželství, jako cizinci.

Manželství a rodičovství

Disciplinovaná výchova, zkušenosti z dětství (materiální strádání), poslušnost, úcta k rodu. Velká ctižádost a silná vůle, sebeovládání to vše jej motivovalo, dokázat víc. Lepší budoucnost viděl v úsilí a vytrvalosti, odříkáním a prací, jedině tak je možné dosáhnout

lepšího postavení ve společnosti a být zajištěn. Poznává-li člověk bídu a utrpení, kterému byl za války po dlouhou dobu vystaven, dokáže být odhodlaný. Přes noc stanul v čele rodiny. Fáze **budování hnízda**.

*V květnu r. 1920 strhla se kolem poledne veliká bouře, blesk udeřil do velikého jilmu souseda, který byl těsně přirostlý k jeho stodole. **Požár** se rychle rozšířil na všechny okolní budovy, a protože vše bylo staré, pokryté doškami, zůstala stát jenom obytná budova a kolna. **Uvažoval jsem, co budu dělat.** Na bydlení měli jsme jen 1 světnici s malou kuchyňkou a malou komorou, usmyslel jsem si, že obě budovy prodám a postavím nové hospodářské budovy na Škrabalce (samostatný pozemek za vesnicí u polí), můj plán byl správný a měl jsem jej provést, přišli však mudrci a radilové a můj plán zmařili. Nechal jsem se přesvědčit, abych stavěl na starém místě. Dali jsme se do stavby. Viz příloha č. 4*

Následuje podrobný výčet všech položek. Kde, za kolik, jaké množství materiálu na stavbu bylo třeba. Tuto skutečnost nevnímá, jako břímě, nebo **tíhu osudu**, jak by se mohlo zdát. Je právem hrdý na, že může pokračovat v rodinné tradici – je to i **jeho volba**.

*Byli jsme tři bratři a měli jsme tři dvory a bylo tedy rodiči usuzováno, že každý z nás ujme se někdy jednoho dvora. O mě se soudilo, že dostanu dvůr Křížojc, č.p.20. Uvažuje naprosto racionálně a systematicky. Manželky si váží, je pro něj zárukou reprodukce a finanční investice do společného, vzal si ji před celou rodinou a také před Bohem. ...musel jsem asi 14 dní po svatbě narukovat na vojnu, ale brzy jsem se zase domů vrátil, k radosti mé i všech domácích. Také manželce bylo doma smutno, vždyť se dostala do jiného domova, mezi cizí lidi. Ovšem v jiných záznamech tuto situaci popisuje opačně: **Za 14 dní po svatbě, jsem musel narukovat a litoval jsem toho velice, že jsem se oženil.** Narukoval jsem do Plzně a tam **napsal jsem i svoji poslední vůli**, všechnen majetek svůj jsem **rodičům odevzdával**, pro případ, že bych se domů nevrátil. Zná svoje finanční možnosti a tomu přizpůsobuje potřeby. Inventarizaci majetku má provedenou.*

Bylo nám dáno 12 kusů hovězího dobytka a 3 koně, a pak 1 prasnice a 1 prase. Budovy byly v č. p. 20: obytná malá pod došky, chlévy, kůlna a přístavek (sýpky) zděné tvrdě kryté a stodola dřevěná došky krytá. V č.p.36 byla než velká zánovní kůlna na pilířích a sloupech

tašky krytá. Ostatní budovy, obytné, chlévy a stodola byly staré došky kryté. Výměra obou usedlostí činila 30ha 40arů 01m².

4.4 Emocionální a vztahová funkce

1.sv. válka

Na frontu odchází postupně všichni 3 synové. (František, Vojtěch, Václav).

Viz. příloha č. 2.

Přišla válka a já musel v r. 1914 na vojnu. Ani mě nenapadlo, abych Anežce napsal nějaký pozdrav z vojny a ani ona, mě nikdy nenapsala, ač si mohla adresu na mě od sestry opatřit. Pořád na ní myslel, byla to jeho první zkušenost s dívkou, která zůstane v paměti oběma. neměl mnoho zkušeností s děvčaty a tak si ve svých pocitech nebyl vůbec jistý. Myslela na něj i ona. Dopis 10. 11. 1914 – (od bratrance)...děvčata po Vás touží, obzvláště jedna, stává každého večera u dvířek a pláče a nařiká, často si vzpomíná, že nebyla sama pod růžema.

Ve věku 20. let, měl poskrovnu veselých vzpomínek na to, aby lépe snášel válečnou tragédii.

Ve válce je často nemocný. Tyfus. Jeho oddíl vykopává jámy pro mrtvolky.

Zajatci i my fasovali jsme každé ráno rum. Spatřovalo se v tom, že neonemocníme. Já pak dostal poprvé dovolenou a přijel jsem domů o Velikonocích 1916. Rum jsem doma nepil a tak se snad tím stalo, že jsem onemocněl na žloutenku. Po dovolené odjel jsem zpět.

Později onemocní žaludečním katarem... a před koncem války byl na žádost otce zproštěn vojenské služby, jako samostatný zemědělec. Nebudu se rozepisovat o jeho putování po frontě, kam až se dostal, mě zajímala jeho korespondence, která zřetelně popisuje jeho trauma. Situace doma musela být vážná, hlavní pracovní síla- 2 synové jsou ve válce. Není jisté, zda se vrátí a kdy, a pokud se vrátí, zda budou fyzicky schopni udržet hospodářství, postarat se o obživu celé rodiny, která zůstala doma. Ale válka zasáhla i Rozsedly. Je bída.

Dopis od sestry Marjánky...*do Rozsed přijdou poláci, do Nezdic jich vezli 2 fůry a k nám do vsi jich dají asi 20. Co zde budou jíst, já nevím, protože jsou zásoby pryč a má každý jen pro sebe a jsou lidi, který nemaj ani pro sebe.* Matka většinou dopisy diktuje a píše sestra...*často prší a padou kroupy, je moc stlučeno v Kadešicích musí žito zaorat.* 26. 8. 1916 – *Už zas přišlo, že Rozsedla mají dát 10 kusů hovězího dobytka a říkají, že do jara nám zbydou než ty malá telátka...*

Knihač. 2: opsaná jeho válečná korespondence poč. 23. 10. 1914 – 8. 10. 1916 s poznámkou, že více se nedochovalo a následuje korespondence přijatá. Psal téměř denně, byl to jeho deník, je osamělý – neměl s kým sdílet své obavy, byl nedůvěřivý, introvertní a tak se svěřoval na papír a také se svěřoval v modlitbách Pánu Bohu, na kterého myslel víc než kdy jindy. Psal téměř výhradně jenom sám o sobě. Jen výjmečně se dotazuje na matku nebo na bratra, který je také ve válce. 28. 7. 1915 – *Jist mám dost i kouření fasujeme. Kdo nikdy nekouřil – zde se naučil. Žně jsou zde tak jako u nás. Obilí je zralé. Vidí svůj domov i tak daleko.* 8. 9. 1915 – *Když jsem četl, že maminka je nemocná, zarazilo mě to a prosím proto maminku, aby ulevila žalosti a pláči, neb to vše nic nepomáhá.*

Je nejistý, není zvykem si na něco stěžovat, ale ve válce je téměř rok, rok bez dovolené a přivykl si na utrpení, jeho emotivita je snížena. Rodina jej podporuje také materiálně - posílá „bedýnky“ jídlo a oblečení. Vždy když je ve špitálu, tak vyjadřuje v dopisech naději, že se brzy uvidí, ale znovu se vrací na frontu a je pak zklamán. Domněnka, že ve válce se jeho stav díky podlomené psychice progresivně zhoršuje je více než zřejmá, a tak je i špitál vítaná změna.

15. 12. 1915- *Dnes byl jsem zase u vysity a jsem uznán. Celý čas jsem se těšil, že Vás navštívím, ale štěstí nemám Vás za 14. měsíců vidět. Odjíždím velice smutný – pomoci si nemohu.*

Frustrace se podepisovala na jeho zdravotním stavu zcela evidentně. Trpěl velkými výčitkami vůči rodině, pocity selhání, že je zanechal bez pomoci, výčitky ze zbytečnosti války jako takové, která i když mu zatím nevzala život, vzala mu čas, který měl být naplněn jinak. **Blahopřání otci k svátku** 21. 12. 1915: *...abyste zdrav veškeré útrapy snášel, kterými trpíte, co jsme Vás opustit museli. Staráte se všemožně, abychom Vás mohli*

navštívit a Vám v práci vypomoc alespoň krátkou dobu. ...dnes je vše marné. Dnes hynou rodiny, které mají otce v poli...hyne všechno, jednou konec bude a bude třeba i konec nám. (nechtěla bych takové přání dostat) Měl v úmyslu popřát otci k svátku, pozdravit jej také u jiné příležitosti, ale postupující depresivní nálada se projevila přes veškeré sebezapření i zde ve strohost a slabou zúčastněnost. 25. 6. 1916 – *Napište mě, jakou svatbu jste měli.* Zmínka o sestře Boženě, která se provdala.

V knize č. 2 jsem se dále zaměřila na korespondenci přijatou. Z domova jej informují o veškerém dění, jednak politickém, které se dozvídají v novinách, o vesnici: kdo kam narukoval, vrátil se, znovu odešel... a také o úrodě a počasí a zdravotním stavu matky. Otec píše nejméně, nemá čas. Matce je v tuto chvíli 62 let, je tedy nejstarší v rodině a dost těžko všechny tyto útrapy snáší. Je ve věku, kdy měla být už víc stranou od činností v hospodářství. Je nemocná a rodina je rozdělena.

*Maminku moc bolí noha a **nemoc jí celým tělem prochází.** Doktor z Nezdic jí radí, aby neplakala, že jí tím slábne srdce, krev, že nemůže procházet a tím, že jí bolí nohy.* Opíší část dopisu, který podle poznámek matka psala několik dní a dcera jej potom přepsala a poslala. Je leden 1916 – téměř 2 roky se neviděli. Je zima a je bezmocná.

***Mé dítě drahé,** ...dvě noci jsem nespala, myslela jsem, že musíš přijet a přece jsem se nedočkala. Plakala jsem celé dny ani jsem oči neosušila. Jak ráda by viděla Tvé oko. Mé děti drahé vždyť si to ani nedovedete představit, jak Vás mám stále na mysli dnem i nocí. Když si vzpomenu, jakou radost jsem s Vámi měla, když jsem vás opatrovala, abyste nepřišli k úrazu a teď jsem Vás musela opustit a vy mě, a odebrat se do ciziny...ach můj Bože nešťastný osud! **Když tak vyjdu do sadu, ohlídám se na všechny strany a volám! Mé děti drahé, na které straně jste, jste-li ještě zdraví, nebo živi a tak pláču každý den.** Je to pro rodinu těžká zkouška, dcery, které zůstaly doma, musely převzít více povinností. V této krizi je dobře zřejmé, jak fungovala rodina po vztahové a emocionální stránce. Psaní dopisů jako prostor pro vnitřní projev. Popisují své prožitky a názory a nebojí se být intimní, protože dopis byl adresný a důvěřovali si mezi sebou. Byli přece rodina, uzavřená komunita, jejíž fungování je závislé na spolupráci všech členů. Nebylo zvykem projevovat emoce, ale zoufalá situace, vnitřní pnutí nutí matku, tajně, vyjít nejen ven do volného prostoru, ale „ven“ sama od sebe od svého svědomí a pochybnostech svého konání.*

Vykřičet se z bolesti, kterou znají jenom matky. Trochu se mi při tomto obraze naskytá otázka víry. V Pána Boha věříme, jemu děkujeme atd, ale teď když padá na kolena – zapomíná na Ježíšovo utrpení a myslí jenom na mizérii války a na utrpení své-reálné, které ji paralyzuje. Emočnímu vypětí odlehčí „vyběhnutím ven“, vytvoří si psychohygienický efekt. Znovu podotýkám, že určitě není jediným důvodem žalu, že všichni synové jsou z domu daleko, nasazují vlastní život atd., ale celospolečenská situace, bída a nouze, cizí lidé, krade se, lži, úplatky, podvody a zrady. Úpadek.

Píše švagr Fuks: *Dnes je na venkově jen málo smutku, jsou zde muziky, jako v čase míru. Mládež nedbá nic na válku, nedivím se tomu – co dnes na tom světě, našeho nic není, než to co užijem. Není žádný pánem svého majetku, nač si stát ukáže, musí se dát, ovšem za peníze, ale co s nima...u Zarázky v Hamru našli 3 pytle mouky, bylo to židovo z Nezdic. Ona měla už 2 výslechy a musí dát 2200 korun pokuty nebo 3 měs. vězení. Děti jsou pořád doma, nic se neučí...*

5. Shrnutí

Představme si rodinu jako řetěz, který drží pohromadě díky pevně vykovaným okům z velmi kvalitního železa. Každé oko, tak znamená nějakou funkci a každé oko, tak zapadá do toho druhého. To jsou funkce naší rodiny, jak jsem je popsala. Žádná z těchto funkcí neexistuje samostatně, navzájem se všechny podmiňují a provokují. Nejvíce je upřednostňována funkce ekonomická a reprodukční, na úkor emocionální a výchovné, ale z dokumentů je zřejmé, že i tyto pozice se v různých etapách mění. V průběhu krize, jako byla I.sv.v. se domnívám, že rodina fungovala pouze díky emocionální a vztahové funkci taktéž v období dětství a rané dospělosti je zřejmá převaha emocionální a výchovná funkce, než-li nastane etapa předmanželského párování a rodičovství. S tím samozřejmě souvisí především úvaha o budoucnosti, o dětech a zajištění stáří. To je právě ten zvládnutý rodinný management, kdy všichni dělají všechno společně se stejným cílem, kterým je zisk. Ziskem jsou tomto případě investice do hmotného majetku a do dětí, které až dorostou, budou si podle majetku vybírat také sobě partnera. Právě tento výběr partnera, který probíhal v pozadí, upřednostňována byla čísla, není náhodný a je definitivní. Z analýzy je zřejmé, že když nastupuje další generace hospodářů „mladí“, je více času na věci veřejné

a volnočasové. Socializační a výchovná funkce je v popředí, ale znovu musím připomenout, že je to opět prvotně podmíněno ekonom. fungování rodiny a potomky.

IV. ZÁVĚR

...vedený deník zápisový je lepší, než-li ta nejlepší paměť. Je na něj dobré spolehnoutí, což není možno říci o nejlepší paměti. Tedy žádné kalendářiky, sešity nebo knížky, ale jen knihu v pevné desce zavázanou a stránkovanou použití pro denní zápisy a vedle této je-li zapotřebí, používat jednoduchých bloků kapesních a z nich pak přepsat záznamy do knihy. (Václav Polanka, 1956)

V této práci jsem se prostřednictvím životního příběhu snažila zjistit, jak rodina jako nejvýraznější socializační činitel člověka formuje po celé generace. Díky ní se utváří náš pohled na svět, utváří se naše názory, hodnoty a ovlivňuje kvalitu dalších vztahů, které přijdou, obecně tedy kvalitu našeho budoucího života a života našich dětí a dětí jejich dětí... Důvody a příčiny, které vedly k formování vývoje rodiny mých předků, jsem zkoumala z analýzy dokumentů, které lze charakterizovat, jako autobiografické vzpomínky. Životním příběh, je organizované schéma autobiografických vzpomínek a zkušeností, ale je to také příběh, který lze převyprávět stokrát a stokrát jinak. V teoretické části jsou popsány základní funkce rodiny a charakter rodiny 20. stol. Náš skutečný příběh, jak byl dochován, potvrzuje teoretická paradigma týkající se tradiční rodiny. Z příběhu vyšlo najevo, jak zásadní vliv má rodina na vývoj jedince již v raném období dětství, počet sourozenců a sociální poměry v rodině, zajištění potřeb. Prožití válečného traumatu a bídy má fatální následky, které zapříčiní novou situaci a změnu tak životní zkušenosti a kompetence členů rodu. Podrobně jsem se zabývala problematikou výběru partnera, protože tato volba nebyla volbou osobních preferencí, ale volbou celé rodiny. Přes rodinu orientační a prokreační jsme se dostali také k interpersonálním vztahům v místě bydliště. Bylo dobrým zvykem hospodařit nejen na vlastním majetku, ale své zkušenosti a vize prezentovat také na veřejnosti. Efektem nebyla pouze zvýšená prestiž rodiny, ale podíl na rozvoji obce, která je mým domovem a není mi lhostejná. Mnohokrát již zde bylo uvedeno, že problematika

rodiny je široké téma a proto i nadále zbývá ještě mnoho a mnoho jevů, které lze zkoumat nejen v našem rodinném archivu.

Život by byl velmi krátký, kdyby končil smrtí. Smrt je jenom konec jedné individuální životní dráhy, ale v žádném případě neukončuje dráhy a osudy jiných lidí. Vlastní minulost tak vystupuje nejen v podobě vzpomínek a zkušeností, ale je součástí dědictví v podobě rodinné kultury, tradicionalismu, nazývané často také jako „dědictví duše“. Tak jsem i já s hrůzou i radostí zjistila, co jsem zdělila: bez smlouvy a bez notáře. Nezbyvá mi nic jiného než poděkovat.

V. LITERATURA

- ALAN, J., *Etapy života očima sociologie*, Praha: Panorama, 1989, ISBN 80-7038-044-6
- ANTOŠOVÁ, P., *Proměny rodiny a manželství. Diplomová práce*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007
- ČÁP, J., *Psychologie výchovy a vyučování*, Praha, Univerzita Karlova 1997, ISBN 978-80-7367-273
- FROLEC, V., *Svatební obřad*, Brno: Blok, 1983, ISBN 80-85571-50-1
- GENNEP van A., *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha:NLN, ISBN 80-7106-178-6
- GIDDENS, A., *Sociologie*, Praha: Argo, 1999, ISBN 80-7203-124-4
- HAŠKOVCOVÁ, H., *Fenomén stáří*, Praha, HBT, 2010, ISBN 978-80-87109-19-9
- HAŠKOVCOVÁ, H., *Lékařská etika*, Praha, Galén, 2002, ISBN 80-7262-132-7
- HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*; Praha, Portál, 2005, ISBN 978-80-7367-485-4
- HORSKÝ, J., *Rodina našich předků*, Praha: Lidové noviny. 1997, ISBN 80-7106-195-6
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2007, ISBN
- JIRÁSKOVÁ, V a kol., *Mezigenerační porozumění a komunikace*, Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005, ISBN

- KOHOUTEK, R., *Vývoj a výchova dítěte v rodině*, Brno: CERM, 1998. ISBN 8072041053.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*, Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
- KRAUS, J. A kol., *Nový akademický slovník cizích slov*, Praha: Academia, 2005, ISBN 978-80-200-1415-3
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*, Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-2471-284-9
- MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-320-X
- MATĚJČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha: Portál, 199, ISBN 80-7178-304-8
- MATĚJČEK, Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, Praha: SPN, 1992, ISBN 80-210-1880-1 28
- MATĚJČEK, Z., *Co děti nejvíce potřebují*, Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-058-8
- MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: SLON, 1997., ISBN 80-85850-24-9
- MOŽNÝ, I., *Rodina a společnost*, Praha: Slon. 2006, ISBN 80-86429-58-X
- MOŽNÝ, I., *Sociologie rodiny*, Praha: SLON, 1999, ISBN 80-85850-75-3
- MRKVIČKA, J., *Knížka o radosti*, Praha: Avicenum, 1984, ISBN 08-094-84
- PLAŇAVA, I., *Spolu každý sám*, Praha, LN, 1998, ISBN 80-7106-292-8
- PLAŇAVA I., *Manželství a rodiny. Struktura - dynamika – komunikace*, Brno: DOPLNĚK, 2000, ISBN 80-7239-039-2
- RABUŠIC, L., *O současném vývoji manželského a rodinného chování v České republice*, 1996, Demografie, ISBN 978-1-4020-6608-5
- ŘEZÁČ, J., *Sociální psychologie*, Brno: Paido, 1998, ISBN 8085931486.
- ŘÍČAN, P., *Cesta životem*, Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-078-0
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, ISBN 80-85834-60-X.
- ŠULOVÁ, L., *Jak učit výchovu k manželství a rodičovství?* Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-218-2
- VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, ISBN 8024608413

VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2002, ISBN 80-246-1074-4

VIDOVIČOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu české veřejnosti*. Zpráva z empirického výzkumu. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2003, ISBN 80-210-1729-5

VÝROST J., SLAMĚNÍK I. a kol., *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-269-6

PŘÍLOHY

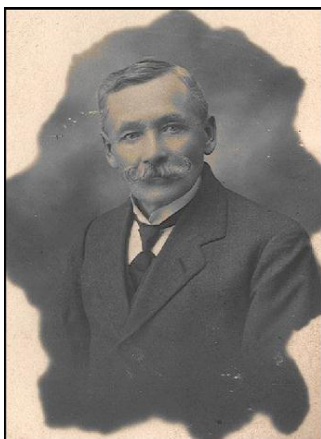
Seznam příloh

- Příloha č.1 Fotografie - Rodina
- Příloha č.2 Fotografie – Válečná korespondence
- Příloha č.3 Fotografie – Notářské spisy
- Příloha č.4 Fotografie – Rodný dům, čp. 20
- Příloha č. 5 Fotografie – Synové Václav a Bohumil
- Příloha č.6 Fotografie – Včelařství
- Příloha č.7 Fotografie – Kampelička
- Příloha č.8 Fotografie – Stavba kaple
- Příloha č.9 Fotografie – Rozsedly 2013

Příloha č. 1 **NAŠE RODINA**

Jména jsou tak, jak se doma oslovovali, v závorce je uveden jejich věk na fotografii.

Antonín Polata (tchán)

manželka Marie (asi 48)

Václav (30), 1924

Příloha č. 2 VÁLEČNÁ KORESPONDENCE

Kopie 2. pohlednic
dochovaných z válečné fronty
v I.sv.válce.

Titulní strana č. 1

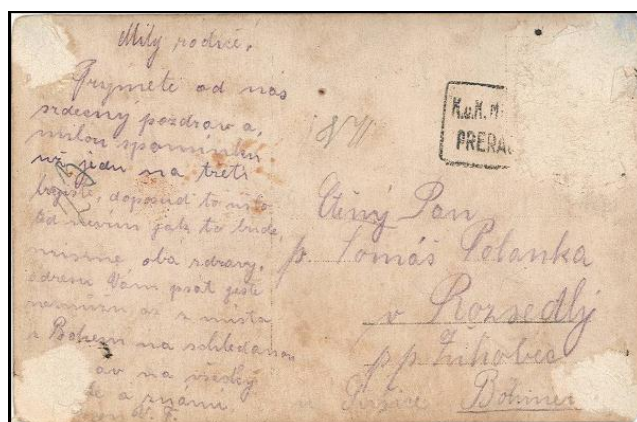

Zadní strana č. 1:

adresováno Václavu Polankovi do ruského tábora. Pozdrav píše bratr František, který je na italské frontě. r.1917. Citace: „Milovaný bratříčku! Předem přijmi ode mě tisíce pozdravů a políbení a neustavičnou vzpomínku na tebe jak se ti daří. Doufám, že lepší než mě zde v zákopech. Posílám ti foto... zdali mě poznáš. Tichý ze Sušice stojí vedle mě, brzy mě odepiš, až to obdržíš s Bohem na brské naše shledání se těší tvůj věrný bratr František Kavale...”

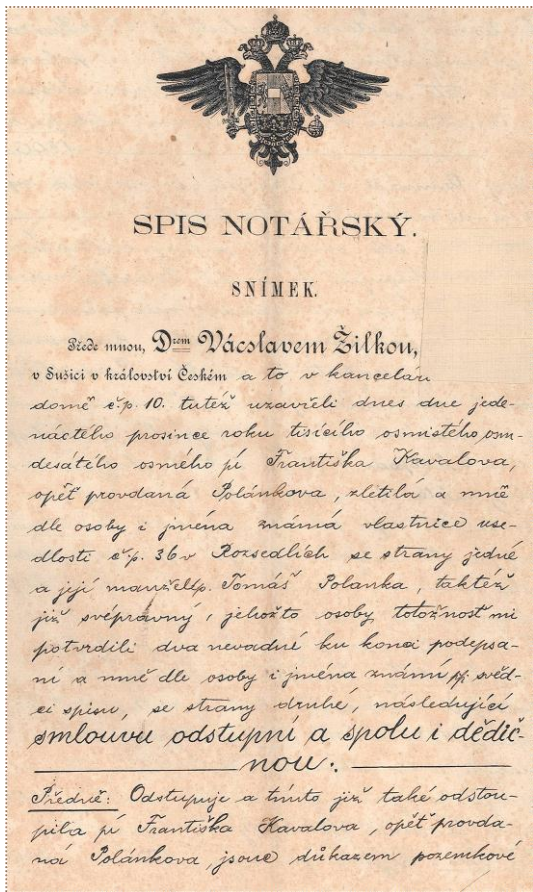
Titulní strana č. 2

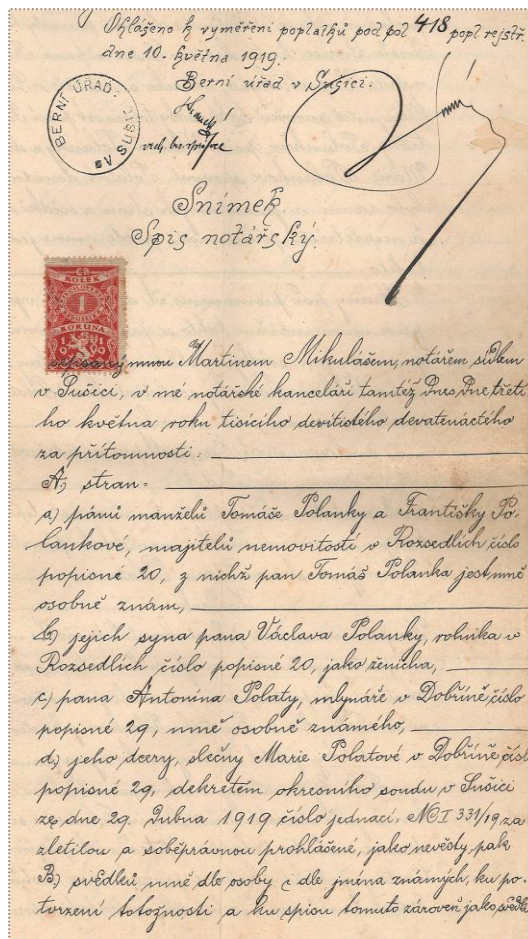
Zadní strana č.2: pozdrav domů od syna Václava a Františka. Citace: „Milý rodiče! Přijmete od nás srdečný pozdrav a milou vzpomínku už jedem na třetí bojiště, doposud to ušlo teď nevím jak to bude, misme oba zdravý. Adresu Vám psát ještě nemůžu až z místa s Bohem na shledanou pozdrav na všechny ..V.F.“

Příloha č. 3 ***NOTÁŘSKÉ SPISY***

1888 - Smlouva odstupní a dědičná. Matka (Františka) svému manželovi Tomášovi podstupuje za dohodnutou cenu 1800 zlatých polovinu usedlosti č. p. 36.

Titulní strana předmanželské smlouvy snoubenců Václava a Marie, ze dne 10. května 1919, která byla sepsána jejich rodiči.

r. 1925

„Nějaký obchodní cestující přiměl nás svými schopnostmi, že sme se nechali ofotografovat před naším dvorem na veřejné cestě v r. 1925 ve žně.“ Bez popisu jsou služebné, pasák a 2 kočí.

Zima 2013

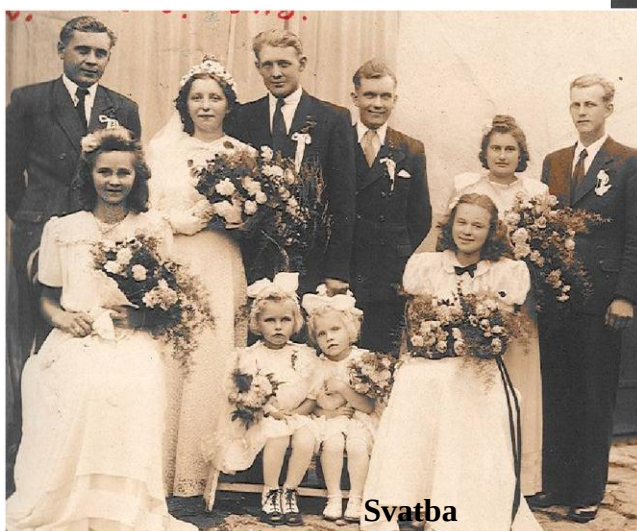
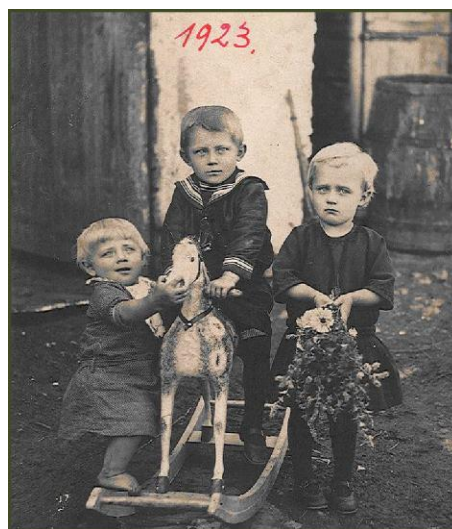

Příloha č. 5 - **SYNOVÉ Václav (1920) a Bohumil (1922)**

*„Na koni Venda (3) a Boža (1) malý
nebojácně uchopil koně za hubu.
Vpravo stojí malá Miladka šenkýřojc“*

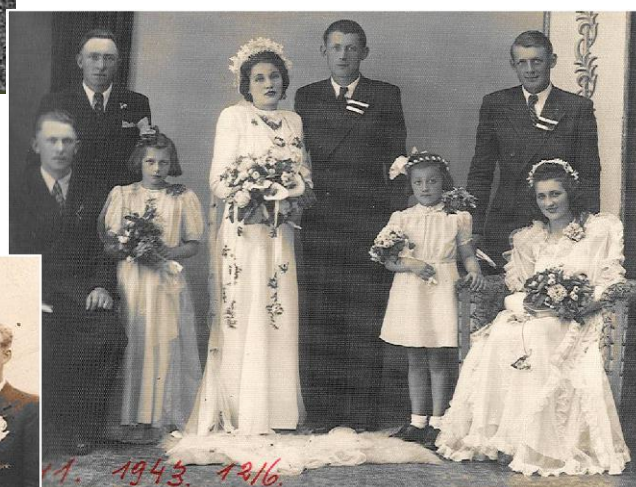

o 10 let později (1935)...

Bohumil a Jiřina Snopková

24. 8. 1946

Svatba

Václav a Jarmila Vondrášková

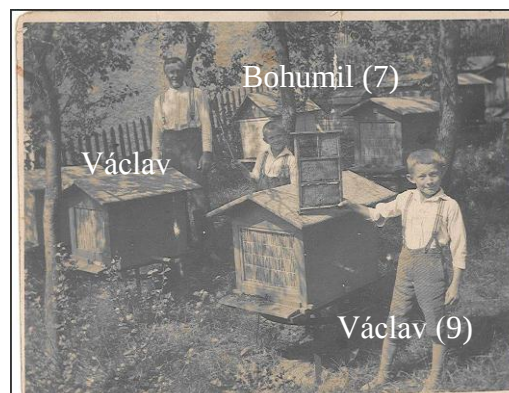
12. 6. 1943

Příloha č. 6. VČELAŘSTVÍ

Nápis na ceduli:

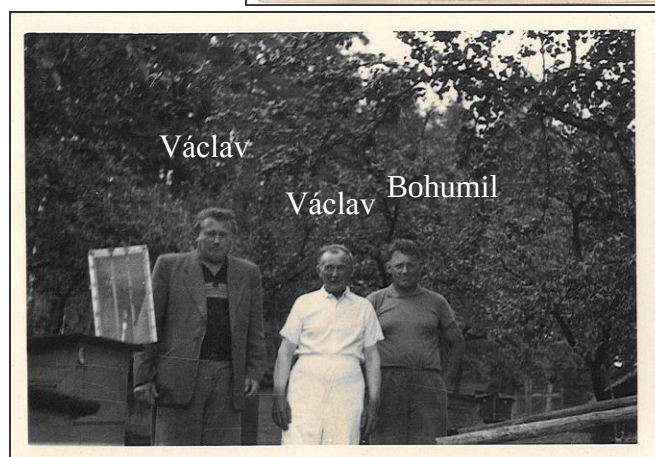
Kdo včeličky miluje, ten se také raduje.

Rozsedly 20. IV. 35

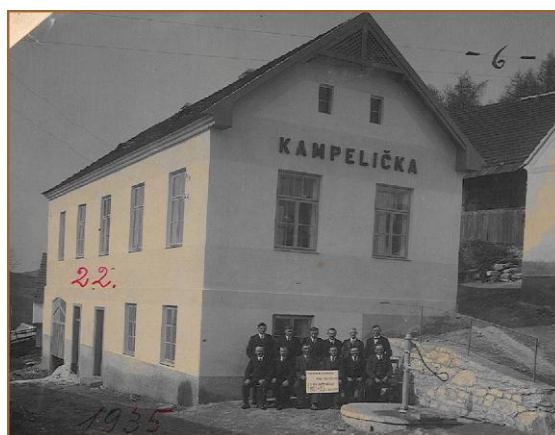

...o 30 let později

na stejném místě

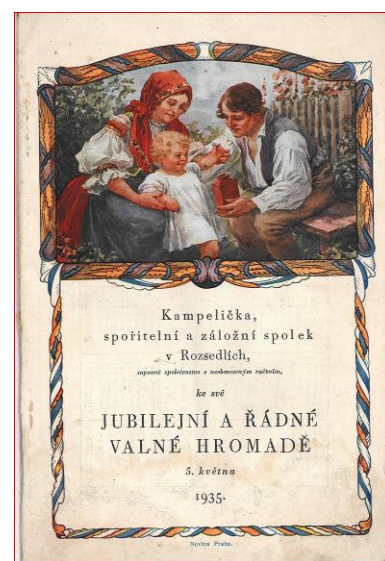

Příloha č. 7. - **KAMPELIČKA**

Fotografie Kampeličky pochází z 1935, v den 25. výročí jejího založení. Šipkou je označen Václav Polanka, vykonával funkci pokladníka. Nápis, který drží v ruce, zní: „*Svorná a cílevědomá práce družstevní je prací hospodářskou i kulturní. 1910-1935*“

Při pohledu z příjezdové cesty od spodu na náves vidíme vlevo Kampeličku, býv. hostinec u Fuksů a náš dům.

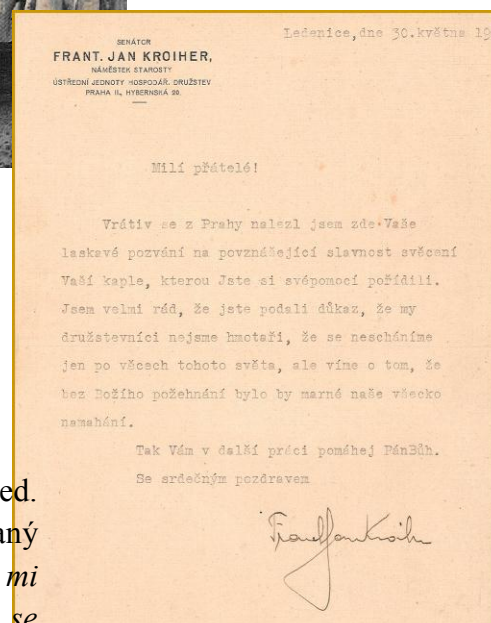
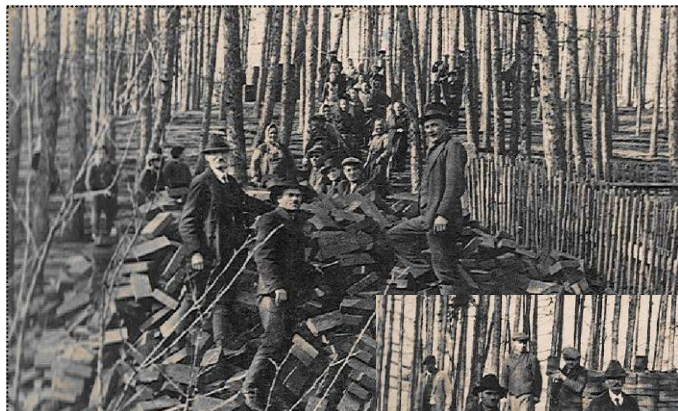

Titulní strana informační brožury spolku r. 1935

Příloha č. 8. - **STAVBA KAPLE SV. ANTONÍNA V ROZSEDLÍCH**

Stavba kaple na vrchu Hůrce, hned za naším domem započala se v únoru

r. 1936. 1. června, téhož roku je stavba dokončena a kaple je vysvěcena.

Děkovný dopis od náměstka starosty Ústřed.
Jednoty hosp. družstev, Praha. Zasláný
30. 5. 1936. ...*“jste podali důkaz, že mi
družstevníci nejsme hmotáři, že se
nescháníme jen po věcech tohoto světa...”*

Příloha č 9. **KAPLIČKA A ROZSEDLY DNES (2013)**

